Pobočka Dendrologická, Dobřichovice,
Česká lesnická společnost, o.s.
Krajský úřad Olomouckého kraje

PÉČE O LINIOVOU ZELEŇ V KRAJINĚ

(DŘEVINY PODÉL KOMUNIKACÍ A VODOTEČÍ)

SBORNÍK REFERÁTŮ

čtvrtek, 4. června 2009
Horka nad Moravou

Odborní garanti: **Ing. Renata Švecová Honzáková**
Krajský úřad Olomouckého kraje,
vedoucí oddělení ochrany přírody, odboru životního prostředí, Jeremenkova 40b, 779 11 Olomouc,
tel.: 585 508 409, e-mail: r.honzakova@kr-olomoucky.cz

Ing. Jolanta Pravcová
ved. odd. obecné ochrany přírody a krajiny MŽP
tel.: 267 121 111, e-mail: Jolanta_Pravcova@env.cz

Organizační garanti: **Ing. Pavel Kyzlík,** pobočka Dendrologická Dobřichovice, ČLS
Na Vyhlídce 414, 252 29 Dobřichovice
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles.dd@seznam.cz

Mgr. Iva Kubátová, pobočka Dendrologická Dobřichovice, ČLS
Nad Primaskou 22, 100 00 Praha 10
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles.dd@seznam.cz

Ing. Dagmar Čížková
Magistrát města Olomouc, odbor životního prostředí,
tel.: 588 488 349
e-mail: cizkova.dagmar@seznam.cz

Liniová zeleň jako doprovod silnic, cest, melioračních kanálů, malých vodních toků i řek dává krajině charakteristický ráz a současně plní řadu dalších důležitých funkcí. V průběhu druhé poloviny minulého století této zeleně (včetně mezí) neuvěřitelně ubylo a je špatným vysvědčením posledních let, že se situace příliš nelepší.

Smutným faktem je leckdy nevraživý náhled vlastníků, správců nebo nájemců pozemků na liniovou zeleň, podepřený výkladem zákonných předpisů, které jsou navzájem v nesouladu (např. zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, zákon č.254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

Tento seminář si neklade za cíl postihnout všechny funkce liniové zeleně, ale chceme se soustředit na údržbu dřevin, na výsadbu nových stromořadí, remízů či mezí a navzájem si poradit, jak to v současných podmínkách dělat co nejlépe. Jak využívat možnosti dané zákonem o ochraně přírody a krajiny, jak využívat dotační tituly, projekty pozemkových úprav, jak spolupracovat ku prospěchu krajiny. Účastníci semináře budou informováni o poslední úpravě k § 8 zákona č. 114/1992 Sb. k povolování kácení stromů.

Autor souhlasí se zveřejněním svého příspěvku ve sborníku a na internetu. V případě použití kterékoli části příspěvku bude ze strany ČLS vyžadována přesná citace autora.

Texty ve sborníku neprošly jazykovou úpravou.

Fota na obálce: **Pavel Španner**

Technická spolupráce: **Lesnická práce, s. r. o.**
nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
neuhoferova@lesprace.cz

Česká lesnická společnost
ISBN 978-80-02-02134-6

Obsah

4 Ing. Dagmar Čížková, Magistrát města Olomouc, odbor životního prostředí
Seznámení s okresem Olomouc

6 Mgr. Eva Mazancová, Ministerstvo životního prostředí
Péče o liniovou zeleň podél komunikací a vodotečí

10 JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D., právní odbor ředitelství ČIŽP
Zásahy do liniové zeleně (silniční stromořadí, břehové porosty) v aplikační praxi České inspekce životního prostředí

16 Pavel Španner, Středisko údržby Olomouc
Doprovodná zeleň

25 RNDr. Irena Vágnerová, AOPK ČR, středisko Olomouc
Možnosti využití dotací na zakládání a údržbu zeleně kolem silnic a vodotečí v Olomouckém kraji

29 Ing. Daniela Švédová, Ředitelství silnic a dálnic ČR
Strom jako doprovod pozemních komunikací a jeho postavení v právních předpisech

48 Zdenek Šťastný, ZVHS OpM, pracoviště Prostějov
Liniová zeleň v krajině podél vodotečí ve správě ZVHS OpM, pracoviště Prostějov

SEZNÁMENÍ S OKRESEM OLOMOUC

Ing. Dagmar Čížková
Magistrát města Olomouc, odbor životního prostředí

Okres Olomouc je největším okresem z pětice (Jeseník, Šumperk, Olomouc, Prostějov a Přerov), která tvoří Olomoucký kraj.

Přírodní podmínky

Nadmořská výška okresu se pohybuje v rozmezí od 195 m do 660 m, roční úhrn srážek činí 600 až 1 100 mm, průměrné teploty jsou: lednové od –2 do –4 a červencové od 15 – 19 stupňů celsia. Směr větrů převládá severozápadní a jihozápadní.

Celková výměra okresu je cca 162 000 ha, z toho asi 54% tvoří zemědělská půda a necelých třicet procent zaujímají lesní plochy. Vodní plochy (pískovny, rybníky, nádrže a cca 1 000 km délky vodních toků a melioračních zařízení) nejsou výměrou příliš významné.

Lesy na území okresu lze charakterizovat:

a. severovýchodní a východní část je zařazena do lesní oblasti 29-Nízký Jeseník. Převažujícím hospodářským souborem je HS 45- smrkové hospodářství živných stanovišť středních poloh se současnými porosty smrkovými (smíšenými)

b. střední část podél toku Moravy (od JV k SZ) je v lesní oblasti 34 - Hornomoravský úval, s převážně dubovými (smíšenými) a jasanovými porosty

c. na jihozápadě zasahuje do okresu lesní oblast 30 - Drahanská vrchovina, opět s převládajícím hospodářským souborem 45 a dřevinou smrkem

d. na severu zasahuje cíp oblasti 31- Českomoravské mezihoří

Zemědělská půda

Zejména v jižní a střední části okresu je intenzivně využívaná- tzv. Hanácká nížina. Zemědělsky jsou černozemě, hnědozemě a nivní půdy velmi úrodné, s vysokým procentem zornění (85%). Z cca 70 00 ha zemědělských půd je asi 35 000 ha oseto obilovinami, 6 300 ha kukuřicí, 6 400 ha řepkou olejkou, 4 400 ha cukrovkou, 3 500 ha makem a 10 500 ha jsou trvalé travní porosty (údaje z r. 2008).

Antropogenní vlivy

V okrese žije v 95 obcích cca 229 000 obyvatel, z toho více než 100 000 ve městě Olomouc, nad deset tisíc mají města Šternberk, Uničov a Litovel. V Olomouci je sídlo Krajského úřadu Olomouckého kraje; statutární město Olomouc a města Šternberk, Uničov a Litovel jsou obcemi s rozšířenou působností.

Poloha okresu z něj dělá významnou dopravní křižovatku (sever-jih, východ-západ) s množstvím železničních tratí a stále hustší silniční sítí včetně dálnic.

Ochrana přírody

Nejvýznamnějším velkoplošně chráněným územím okresu je Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví (CHKO LP), která se táhne podél toku řeky Moravy od západní hranice okresu až do obce Horka nad Moravou. LP společně s územím vojenského výcvikového prostoru Libavá jsou dvěma ptačími oblastmi (PO) okresu a s jedenácti evropsky významnými lokalitami (EVL) tvoří součást soustavy Natura 2000.

Na území okresu Olomouc se rovněž nachází nebo sem zasahuje 5 přírodních parků (Sovinecko, Kladecko, Údolí Bystřice, Terezské údolí a Velký Kosíř).

Biologicky cenná území jsou v okrese rozmístěna značně nerovnoměrně a mozaika vesnic a polí trpí nedostatkem ekologicky stabilních ploch – lesíků, remízků, drobných vodních ploch a mokřadů. Tam, kde byly dokončeny komplexní pozemkové úpravy je situace výrazně lepší. Kombinace polních cest s navazujícími zatravněnými a keři i stromy osázenými pásy (krásné případy tvorby liniové zeleně), výsadba lokálních biocenter, tvorba malých vodních ploch popř. zasakovacích pruhů je opravdu šťastné řešení ekostabilizačních opatření. Jen kdyby úpravy probíhaly rychleji! Zatím byly realizovány v jedenácti katastrálních územích, provádí se v dalších deseti. V některých případech je možno řešit výsadbu liniové zeleně i s pomocí jednoduchých pozemkových úprav. Je potěšující, že někteří vlastníci pozemků nečekají a na části svých polí sami tvoří remízky či jiné zelené pásy – dost často se jedná o myslivce, kteří si tím vylepšují krytové i potravní podmínky pro zvěř.

Kontakt
Ing. Dagmar Čížková
Magistrát města Olomouc, odbor životního prostředí
tel.: 588 488 349
e-mail: cizkova.dagmar@seznam.cz

PÉČE O LINIOVOU ZELEŇ PODÉL KOMUNIKACÍ A VODOTEČÍ

Mgr. Eva Mazancová
Ministerstvo životního prostředí

Připravované změny v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů - Ochrana dřevin

Podle platného znění zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon") jsou dřeviny chráněny před poškozováním a ničením. Tato ochrana se vztahuje na jednotlivé dřeviny nebo jejich skupiny rostoucí mimo les. Jedním z hlavních institutů zákona přispívajících k ochraně dřevin je regulace jejich kácení.

Ke každému kácení dřevin je zásadně třeba **povolení** orgánu ochrany přírody (§ 8 odst. 1 zákona). Toto povolení vydává na žádost příslušný obecní úřad pro svůj územní obvod. Rozhodnutí o povolení kácení se vydává ve standardním správním řízení, a to ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. V některých případech (kácení dřevin se stanovenými charakteristikami fyzickými osobami) lze kácet i bez povolení (§ 8 odst. 3 zákona a § 8 odst. 2 vyhlášky č. 395/1992 Sb.).

Ve stanovených případech není třeba žádat o povolení a postačí **předchozí oznámen**í orgánu ochrany přírody (§ 8 odst. 2 zákona). Toto oznámení se podává nejméně 15 dní před zahájením kácení. Oznámení postačí v případě kácení ze zdravotních důvodů, pěstebních důvodů nebo v případě výkonu zvláštního oprávnění. Právě oznamování kácení v případě výkonu zvláštního oprávnění při kácení je jedním z předmětů navrhovaných změn v zákoně o ochraně přírody a krajiny (návrh zákona, kterým se mění zákona č. 114/1992 Sb. – sněmovní tisk 632).

Oznámení po provedení kácení je podle § 8 odst. 4 zákona možné pouze v případech, kdy je stavem dřevin zřejmě a bezprostředně ohrožen život nebo zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu. Realizované kácení je třeba oznámit obci nejpozději do 15 dnů.

Problematika kácení z titulu výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů

Účelem vládního návrhu novely zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je (co se ochrany dřevin týče) především **omezit v současné době zneužívaná zvláštní oprávnění ke kácení dřevin**. Z titulu výkonu zvláštního oprávnění dochází v řadě případů k rozsáhlému a neodůvodněnému kácení dřevin, a to včetně celých alejí podél komunikací. Podle platného znění § 8 odst. 2 zákona není třeba při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů povolení ke kácení; kácení musí být v tomto případě oznámeno písemně nejméně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody, který je může pozastavit, omezit nebo zakázat, pokud odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění. Oprávnění, podle kterých je možné kácení pouze oznamovat, jsou přitom ve zvláštních právních předpisech ne vždy formulována precizně a v řadě případů tak nelze jednoznačně určit jejich rozsah (to je zejména případ zákona o pozemních komunikacích a zákona o dráhách).

Ustanovení některých zvláštních právních předpisů, z nichž je dovozováno zvláštní oprávnění ke kácení dřevin:

1) § 15 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů:

§ 15

Silniční vegetace

(1) Silniční vegetace na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování sousedních pozemků.

(2) Na návrh příslušného orgánu Policie České republiky nebo po projednání s ním nebo na návrh silničního správního úřadu nebo po projednání s ním je **vlastník dálnice, silnice a místní komunikace oprávněn v souladu se zvláštními předpisy 3) kácet dřeviny na silničních pozemcích**.

_____

3) § 8 odst. 2 a 4, § 46 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

2) § 10 zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů:

§ 10

Ochrana dráhy

(1) Vlastníci nemovitosti v sousedství dráhy jsou **povinni strpět, aby na jejich pozemcích byla provedena nezbytná opatření k zabránění sesuvů půdy, padání kamenů, lavin a stromů nebo jejich částí**, vznikne-li toto nebezpečí výstavbou nebo provozem dráhy nebo přírodními vlivy; vznikne-li toto nebezpečí z jednání těchto vlastníků, jsou povinni učinit nezbytná opatření na svůj náklad. O rozsahu a způsobu provedení nezbytných opatření a o tom, kdo je provede, rozhodne drážní správní úřad.

(2) Drážní správní úřad zjišťuje zdroje ohrožování dráhy a zdroje rušení drážního provozu na nich. Zjistí-li zdroj ohrožení jiný, než je uveden v odstavci 1, nařídí drážní správní úřad jeho provozovateli nebo vlastníku odstranění zdroje tohoto ohrožení. Nevyhoví-li provozovatel nebo vlastník zdroje ohrožení, drážní správní úřad rozhodne o odstranění zdroje ohrožení na jeho náklady.

3) zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů:

Podle § 47 odst. 2 písm. b) se **správou vodních toků rozumí povinnost** pečovat o koryta vodních toků, zejména udržovat koryta vodních toků ve stavu, který zabezpečuje při odvádění vody z území dostatečnou průtočnost a hloubku vody a přitom se co nejvíce blíží přírodním podmínkám, **udržovat břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích sousedících s korytem vodního toku tak, aby se nestaly překážkou odtoku vody při povodňových situacích**, popřípadě břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích sousedících s korytem vodního toku vysazovat s přihlédnutím k tomu, aby jejich druhová skladba co nejvíce odpovídala původnímu přírodnímu stavu, pokud takové povinnosti nemají vlastníci pozemků s koryty vodních toků.

Podle § 49 odst. 1 písm. b) vodního zákona jsou **správci vodních toků oprávněni z důvodu péče o koryta vodního toku a v součinnosti s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm**.

Orgán ochrany přírody (obecní úřad) má podle platné právní úpravy **možnost kácení postavit, omezit nebo zakázat, pokud odporuje požadavkům na ochranu dřevin, nebo rozsahu zvláštního oprávnění**. Doba pro uplatnění tohoto „blokačního" nástroje je však poměrně krátká na to, aby byl orgán ochrany přírody schopen řádně prověřit, zda může kácení zamezit. To je také důvodem, proč orgány ochrany přírody v praxi tento nástroj příliš nevyužívají. Cílem této kompetence orgánu ochrany přírody přitom není zachovat každý přestárlý a nebezpečný strom, ale zachovat stromy a především stromořadí jako významný prvek v krajině.

V návrhu novely zákona je institut zvláštních oprávnění zachován, navrhuje se však jeho zásadní omezení, a to i co do okruhu subjektů, kteří jím disponují. **Většina záměrů kácení dřevin tak bude vyžadovat povolení, o jehož vydání se povede správní řízení, v jehož rámci bude možné vypořádat všechny zájmy, které jsou zamýšleným kácením dotčeny, včetně zájmu veřejnosti.** Navrhovanou úpravou bude také posílena možnost ukládání náhradní výsadby, což bylo dosud poněkud nelogicky možné spíše jen u kácení menšího rozsahu.

Vzhledem k výše uvedené vágnosti zvláštních oprávnění v jednotlivých právních předpisech je účelem novely důsledně **specifikovat ta zvláštní oprávnění**, při jejichž výkonu není nutné žádat o povolení ke kácení dřevin, ale postačí jeho oznámení. Ke kácení na základě pouhého oznámení by mělo docházet pouze v těch případech, kdy **zvláštní zákon toto oprávnění explicitně zakládá**. Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že oprávnění ke kácení je založeno pouze při údržbě břehových porostů prováděné při správě vodních toků podle vodního zákona a dále k odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy prováděném při provozování těchto soustav podle energetického zákona č. 458/2000 Sb.

Navrhovaná novela zákona tedy ruší možnost kácení dřevin na silničních pozemcích a u železničních drah na základě pouhého oznámení. Tato kácení budou ve všech případech podléhat povolení orgánu ochrany přírody s tím, že v řízení o vydání povolení ke kácení dřevin na silničních pozemcích bude dotčeným orgánem místně příslušný silniční správní úřad a v řízení o vydání povolení ke kácení dřevin u železničních drah bude dotčeným orgánem místně příslušný drážní správní úřad.

Navrhovaná novela zákona se nikterak nedotýká možnosti akutního kácení dřevin z důvodů hrozící škody na životě, zdraví nebo majetku. Postup podle § 8 odst. 4 zákona zůstává zachován beze změn.

Návrh novely zákona přináší také změny v kompetencích souvisejících s kácením dřevin rostoucích mimo les. Podle platné právní úpravy vykonává veškeré tyto kompetence obecní úřad, popřípadě správa národního parku nebo chráněné krajinné oblasti, pokud si kompetenci vyhradí. Kácení dřevin sice budou podle novely i nadále povolovat obecní úřady, oproti platnému stavu však bude **nově na obecní úřady obcí s rozšířenou působností přenesena kompetence přijímat oznámení o kácení a následně, jsou-li splněny zákonné podmínky, kácení pozastavovat, omezovat nebo zakazovat**. Také účelem této změny je zkvalitnění práce orgánů ochrany přírody. Posuzovat oznámení o kácení (a tedy v řadě případů i posuzovat rozsah oprávnění založených zvláštními předpisy) vyžaduje odbornou znalost problematiky i zkušenosti v oboru. Tato kompetence by tedy právem měla být svěřena orgánům ochrany přírody, které jsou k tomu odborně způsobilé.

<u>Poznámky k aktuálnímu legislativnímu vývoji:</u>

I. Vládní návrh novely zákona o ochraně přírody a krajiny *je v současné době projednáván Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR (sněmovní tisk 632). Do této doby byly předloženy 2 pozměňovací návrhy (týkající se ochrany dřevin), o kterých by se mělo v nejbližší době hlasovat na schůzi Poslanecké sněmovny. Pozměňovací návrh směřuje k uplatnění stejného režimu pro fyzické a právnické osoby pro případy, kdy není třeba povolení ke kácení dřevin se stanovenou velikostí, popřípadě jinou charakteristikou. Dále se pozměňovacím návrhem požaduje převedení kompetence povolovat kácení dřevin na obecní úřady obcí s rozšířenou působností. K tomuto návrhu Ministerstvo životního prostředí oponovalo dramatickým nárůstem agendy, který není materiálně ani finančně zajištěn; jednoznačně by šlo o nárůst agendy obcí s rozšířenou působností (ale i správ CHKO, resp. středisek Agentury ochrany přírody a krajiny) na úkor kvality rozhodování.*

*II. Současně je Legislativní radou vlády projednáván **návrh novely vodního zákona**, který by měl (pokud jde o ochranu dřevin) upřesnit zvláštní oprávnění správců vodních toků kácet břehové porosty, a to tak, že vymezuje území, ve kterém mohou správci vodních toků toto oprávnění vykonávat.*

Navrhované znění § 47 odst. 2 písm. b):

*Správou vodních toků se rozumí povinnost pečovat o koryta vodních toků, udržovat břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích s nimi sousedících **v šířce podle § 49 odst. 2** tak, aby se nestaly překážkou znemožňující plynulý odtok vody při povodni s přihlédnutím k tomu, aby jejich druhová skladba co nejvíce odpovídala přírodním podmínkám daného místa; to neplatí, jde-li o pozemky určené k plnění funkcí lesa.*

Navrhované znění § 49 odst. 1 písm. b):

Správci vodních toků jsou oprávněni z důvodu péče o koryta vodního toku a po projednání s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm v šířce podle odstavce 2,

Znění § 49 odst. 2: (navrhovanou novelou se platné znění tohoto ustanovení nemění):

Správci vodních toků mohou při výkonu správy vodního toku, pokud je to nezbytně nutné a po předchozím projednání s vlastníky pozemků užívat pozemků sousedících s korytem vodního toku, a to

a. *u vodních toků, které jsou vodními cestami dopravně významnými, nejvýše v šířce do 10 m od břehové čáry,*
b. *u ostatních významných vodních toků jiných než pod písmenem a) nejvýše v šířce do 8 m od břehové čáry,*
c. *u drobných vodních toků nejvýše v šířce do 6 m od břehové čáry.*

K legislativnímu stavu ke dni 11. května 2009.

Kontakt
Mgr. Eva Mazancová
zástupkyně ředitele, vedoucí oddělení ochrany přírodních zdrojů
Odbor legislativní, Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65, Praha 10, 100 10
E-mail: eva.mazancova@mzp.cz,
Tel: +420-2-6712-2080, Fax: +420-2-6712-6080

ZÁSAHY DO LINIOVÉ ZELENĚ
(silniční stromořadí, břehové porosty) v aplikační praxi České inspekce životního prostředí

JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D.
ředitelka právního odboru ředitelství ČIŽP

1. Ochrana silničních stromořadí proti „nediferencovanému" kácení

Rekapitulace právní úpravy: Oprávnění ke kácení dřevin podle zákona o pozemních komunikacích

Jedná se především o ust. § 15 Silniční vegetace zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 13/1997 Sb."). Podle odstavce prvního § 15 *„silniční vegetace na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování sousedních pozemků"*. Podle odstavce druhého *„na návrh příslušného orgánu Policie České republiky nebo po projednání s ním nebo na návrh silničního správního úřadu nebo po projednání s ním je vlastník dálnice, silnice a místní komunikace oprávněn v souladu se zvláštními předpisy kácet dřeviny na silničních pozemcích"*, přičemž jako zvláštní předpisy jsou v poznámce pod čarou uváděny § 8 odst. 2 a 4, § 46 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 114/1992 Sb.").

Dalším ustanovením dotýkajícím se odstraňování dřevin je odst. 5 § 29 Pevné překážky. Podle odst. 1 § 29 mohou být na vozovkách, dopravních ostrůvcích a krajnicích dálnice, silnice a místní komunikace umístěny pouze dopravní značky a zařízení (odkaz je na zákon č. 12/1997 Sb., o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích a vyhlášku o pravidlech silničního provozu – v současné době dopravní značky a dopravní zařízení upravuje zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů /zákon o silničním provozu/ a prováděcí vyhláška č. 30/2001 Sb.) kromě zábradlí, zrcadel a hlásek; ostatní předměty tvoří pevnou překážku. Odst. 2 § 29 se zabývá umísťováním pevných překážek na pozemní komunikace, odst. 3 jejich povinným odstraňováním, nebylo-li na jejich umístění vydáno povolení, odst. 4 je věnován sloupům nadzemního telekomunikačního nebo energetického vedení, které tvoří pevnou překážku (jejich dodatečnému povolení, nebo odstranění v dohodnuté lhůtě, příp. po rozhodnutí soudu). V odst. 5 § 29 se uvádí, že *„tvoří-li pevnou překážku strom, postupuje se podle ustanovení § 15"*, tzn. že dřeviny lze odstranit jen v souladu se zvláštními předpisy, tedy především § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.

S ohledem na shora uvedené zastávám názor, že povinnost vlastníků pevných překážek odstraňovat je, pokud na jejich umístění nebylo vydáno povolení, se netýká stromů (silničních stromořadí), protože na ně žádné povolení ve smyslu zákona č. 13/1997 Sb. vydáno být nemohlo. Podle mého názoru tedy nelze oznámení o kácení dřevin, učiněné v souladu s ust. § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. a § 8 odst. 4 ve spojení s odst. 3 vyhlášky č. 395/1992 Sb., odůvodnit pouze tím, že stromy tvoří pevnou překážku ve smyslu § 29 zákona o pozemních komunikacích. I v případě stromů jako pevných překážek je nutné „vejít se" do rozsahu zvláštního oprávnění daného ustanovením odst. 1 § 15, tj. řádně zdůvodnit, čím dřeviny ohrožují bezpečnost užití pozemní komunikace (zejména špatným zdravotním stavem).

Omezování a zákazy kácení silničních stromořadí aplikací ustanovení § 66 zákona o ochraně přírody a krajiny

S ohledem na výše uvedené právní stanovisko považuje ČIŽP záměry „nediferencovaného" kácení silničních stromořadí (tj. kácení, které je správcem pozemní komunikace oznámeno pouze z důvodu, že *„stromy tvoří pevnou překážku"*, bez jakéhokoli vyhodnocení charakteristik konkrétních stromů i funkcí celých stromořadí, ať již jde o zdravotní stav stromů, vytváření krajinného rázu apod., či o „rizikovost" jejich polohy z hlediska bezpečnosti silničního provozu) za záměry činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně chráněných částí přírody (samotné dřeviny, významné krajinné prvky, krajinný ráz, hnízdiště ptáků apod.), příp. zvláště chráněných částí přírody (památné stromy, zvláště chráněné rostliny, biotop zvláště chráněných druhů, zvláště chráněné území, evropsky významná lokalita, ptačí oblast apod.). Proto je rozhodnutím podle ust. § 66 zákona č. 114/1992 Sb. omezuje (co do rozsahu) či zakazuje, jestliže příslušný orgán ochrany přírody, kterému byl záměr kácení v souladu s ust. § 8 odst. 2 zákona oznámen (tj. obecní úřad), nevyužil oprávnění oznámené kácení pozastavit, omezit nebo zakázat, protože odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění[1]. Podkladem pro rozhodnutí ČIŽP je vždy znalecký posudek nebo alespoň odborné vyjádření (zpravidla Agentury ochrany přírody a krajiny ČR – dále jen „AOPK ČR"), ve kterém ČIŽP požaduje zejména posouzení funkčního a estetického významu dřevin, jejich zdravotního stavu a provozní bezpečnosti, ekologické újmy, která by vznikla případným pokácením dřevin, dále ČIŽP v součinnosti s k tomu příslušnými orgány ochrany přírody bere v úvahu vliv na krajinný ráz a další ochranné režimy podle zákona č. 114/1992 Sb.; samozřejmě se přihlíží rovněž k tomu, zda je v některých případech prokázána zvýšená rizikovost polohy některých stromů z hlediska bezpečnosti silničního provozu.

Příklady „úspěšných zásahů" ČIŽP

Habry – Havlíčkův Brod, doprovodná zeleň podél silnice I/38

ČIŽP v červnu 2007 zakázala Ředitelství silnic a dálnic ČR pokácení 14 kvalitních stromů tvořících doprovodnou zeleň podél silnice I/38 Habry – Havlíčkův Brod a v případě jednoho stromu (dubu) podmínila jeho pokácení provedením přiměřené náhradní výsadby (odpovídající ekologické újmě vzniklé jeho případným pokácením).

AOPK ČR ve svém posouzení mimo jiné upozorňuje na skutečnost, že pozůstatky původních alejí lemující komunikaci z Habrů do Havlíčkova Brodu jsou charakteristickým prvkem této oblasti. S ohledem na charakter zemědělsky využívaného území a nedostatku rozptýlené zeleně v otevřené krajině Haberska a Skuhrovska je doprovodná silniční vegetace neodmyslitelným ekologickým a estetickým prvkem s vysokými přírodovědnými, krajinotvornými, estetickými a historickými hodnotami.

Záměr kácení celkem čtyřiceti stromů podél silnice I/38 v uvedeném úseku byl vyvolán v prvé řadě plánovanou opravou silnice. Silnice byla nakonec v uvedeném úseku opravena při zachování dřevin, jejichž kácení ČIŽP zakázala, přičemž byly instalovány technické ochranné prvky (svodidla) a výjimečně došlo k omezení rychlosti.

Třešť – Čenkov - Růžená, doprovodná zeleň podél silnice III/4065

ČIŽP v červenci 2007 zakázala Krajské správě a údržbě silnic Vysočiny, kraji Vysočina a obci Růžená pokácení přibližně sta kvalitních stromů (v druhovém složení lípa, jasan, jeřáb, javor, bříza) tvořících doprovodnou zeleň podél silnice III/4065 Třešť – Čenkov – Růžená.

V odborném posouzení AOPK ČR na tyto dřeviny se uvádí, že se jedná o historickou doprovodnou silniční zeleň, která je nedílnou součástí intravilánové a rozptýlené zeleně krajiny, spoluurčující krajinný ráz daného území a zasluhuje zvýšenou ochranu jako prvek kulturní krajiny. Svou vysokou estetickou hodnotou začleňuje technické dílo do krajiny a kladně ovlivňuje vzhled stavby. Stromy rostoucí podél dotčené silnice jsou výraznou dominantou, esteticky hodnotným prvkem

1 Případy, kdy obecní úřad využil oprávnění podle ust. § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. oznámené kácení pozastavit, omezit nebo zakázat, protože odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění, jsou v praxi velmi ojedinělé, proto zůstává většina práce pro záchranu silničních stromořadí na ČIŽP a jí aplikovaném ustanovení § 66 zákona č. 114/1992 Sb.

zeleně a představují důležitý element liniových výsadeb. Zdravotní stav stromů odpovídá stanovištním podmínkám a zátěží související se silničním provozem na přilehlé komunikaci. Problémem je pouze časté poranění bází kmenů, která se však ve většině případů hojí a rány se uzavírají hojivým pletivem. Vitální funkce stromů jsou mírně snížené, zdravotní stav stromů je až na několik výjimek relativně velmi dobrý. Dotčené stromy je třeba v rozhodující míře zachovat.

Magistrát města Jihlavy, odbor životního prostředí, jako orgán ochrany přírody příslušný na úseku krajinného rázu uvádí, že výše uvedená komunikace je nepříliš frekventovanou silnicí III. třídy, která je významnou cyklistickou trasou. Jedná se o jednu z historických páteřních komunikací v okolí Třeště charakteristickou historickými stromořadími dlouhověkých vzrostlých dřevin. Liniová výsadba dřevin podél komunikací v předmětné oblasti krajinného rázu je jednou z jeho základních historických charakteristik. Plošná likvidace dřevin by vedla k jednoznačnému narušení harmonického měřítka a vztahů v krajině.

Důvodem kácení rozsáhlého stromořadí měla být plánovaná souvislá oprava silnice, kterou podle názoru KSÚS Vysočiny nešlo provést bez poškození kořenového systému dřevin. Silnice byla nakonec v uvedeném úseku opravena při zachování dřevin, jejichž kácení ČIŽP zakázala.

2. Některé negativní zkušenosti se zásahy do břehových porostů

Rekapitulace právní úpravy: Oprávnění ke kácení dřevin podle vodního zákona

Jedná se o ust. § 49 odst. 1 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., podle nějž *„správci vodních toků jsou oprávněni z důvodu péče o koryta vodního toku a v součinnosti s vlastníky pozemků odstraňovat (nebo nově vysazovat) stromy a keře na pozemcích při něm"*. Výslovně se přitom uvádí, že výkonem oprávnění správce vodního toku nejsou dotčeny zvláštní právní předpisy týkající se ochrany přírody a krajiny.

S citovaným ustanovením souvisejí dále zejména ust. § 47 odst. 2 písm. b) vodního zákona (povinnost správce vodního toku udržovat břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích sousedících s korytem vodního toku tak, aby se nestaly překážkou odtoku vody při povodňových situacích, popřípadě břehové porosty na pozemcích koryt vodních toků nebo na pozemcích sousedících s korytem vodního toku vysazovat s přihlédnutím k tomu, aby jejich druhová skladba co nejvíce odpovídala původnímu přírodnímu stavu), § 50 písm. a) (povinnost vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, strpět na svém pozemku břehové porosty), § 51 odst. 1 písm. a), odst. 2 (povinnost vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků umožnit správci vodního toku výkon jeho oprávnění a možnost vodoprávního úřadu zakázat vlastníkům pozemků sousedících s koryty vodních toků kácet stromy a keře zabezpečující stabilitu koryta vodního toku).

Samotnou definici břehového porostu obsahuje vyhláška č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků. Břehový porost je v ust. § 2 písm. b) vymezen jako *„dřevinný porost rostoucí na břehu koryta vodního toku, na pobřežních pozemcích podél koryta vodního toku na vnější straně břehové čáry nebo na pozemku, na kterém leží koryto vodního toku, popřípadě rostoucí v prostoru mezi ochrannými hrázemi a korytem vodního toku až po patu ochranné hráze; to se nevztahuje na pozemky určené k plnění funkcí lesa"*. Podle ust. § 5 písm. d) vyhlášky správce vodního toku *„pečuje o břehové porosty tak, aby nenarušovaly stabilitu koryta vodního toku při průtoku daném jeho kapacitou, zabezpečuje nezbytné zásahy do břehových porostů tak, aby se nestaly překážkou odtoku vody v korytě vodního toku ani při povodňových situacích; k tomu provádí včasné pěstební zásahy, obnovu porostů, popřípadě odstraňování dřevin, které brání průtoku vody; při obnově břehových porostů přihlíží ke stabilizaci koryta vodního toku a k tomu, aby jejich druhová skladba odpovídala daným stanovištním podmínkám, při kterých by břehové porosty téže druhové skladby vznikaly přirozeným vývojem; jakékoliv zásahy do břehových porostů musí být v souladu s právními předpisy na ochranu přírody a krajiny"* (v odkazu pod čarou uveden zákon č. 114/1992 Sb.).

Vzhledem k tomu, že vodní tok a údolní niva jsou ze zákona významnými krajinnými prvky (§ 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb.), může být kácení břehových porostů rovněž zásahem, který by mohl vést k poškození významného krajinného prvku nebo ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce, a tedy zásahem, k jehož realizaci si musí ten, kdo takový zásah zamýšlí (zde správce vodního toku), vyžádat závazné stanovisko orgánu ochrany přírody (obecního úřadu obce s rozšířenou působností). V praxi se objevily různé, v podstatě neúspěšné, pokusy specifikovat rozsah zásahu (nejen do břehových porostů), který již vyžaduje vydání závazného stanoviska orgánu ochrany přírody podle § 4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. (samozřejmě vedle zásahů, které toto stanovisko vyžadují ex lege, tj. umisťování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžba nerostů). Obecně lze pouze doporučit, aby v pochybnostech o vlivu zamýšleného zásahu na VKP požádal ten, kdo takový zásah zamýšlí, o vydání závazného stanoviska podle § 4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. Předejde se tak vyvození deliktní odpovědnosti za provedení škodlivého zásahu do významného krajinného prvku bez souhlasu orgánu ochrany přírody (správní delikt podle § 88 odst. 1 písm. i), přestupek podle § 87 odst. 2 písm. f) zákona); závažné poškození (tím méně zničení) významného krajinného prvku (správní delikt podle § 88 odst. 2 písm. b), přestupek podle § 87 odst. 3 písm. m) zákona) zásahem, byť rozsáhlým, do břehových porostů zřejmě stěží nastane. Vyloučení deliktní odpovědnosti platí pochopitelně pouze v případě, že nedojde k vybočení z mezí zásahu, tak jak byl specifikován v podání adresovaném orgánu (orgánům) ochrany přírody, resp. že budou dodrženy podmínky provedení zásahu stanovené orgánem ochrany přírody v závazném stanovisku.

Jestliže tedy kácení břehových porostů dosahuje těch parametrů, že vyžaduje závazné stanovisko k zásahu do VKP, budou ve věci činné dva orgány ochrany přírody – obecní úřad obce s rozšířenou působností jako orgán příslušný k vydání závazného stanoviska k zásahu do VKP podle § 4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. a obecní úřad jako orgán příslušný k přijetí oznámení podle § 8 odst. 2 o kácení dřevin při výkonu oprávnění podle zvláštního předpisu (zde vodního zákona).

Zbývá dodat, že samotné kácení břehových porostů není povolováno nějakým rozhodnutím podle stavebního zákona nebo jiného zvláštního právního předpisu, proto i po novelizaci § 90 odst. 1^2 zákona č. 114/1992 Sb., provedené částí dvacátou pátou zákona č. 186/2006 Sb., o změně některých zákonů souvisejících s přijetím stavebního zákona a zákona o vyvlastnění, bude závazné stanovisko k zásahu do VKP vydáváno jako samostatné správní rozhodnutí (samozřejmě bude-li toto stanovisko vzhledem k rozsahu zásahu potřebné).

Chyby v postupu správců vodních toků a obecních úřadů jako orgánů ochrany přírody

- správci vodních toků podávají orgánům ochrany přírody zcela nedostatečně specifikovaná oznámení o zamýšleném kácení břehových porostů, přestože by podle § 8 odst. 3 vyhlášky č. 395/1992 Sb. měla tato oznámení obsahovat stejné náležitosti jako žádost o povolení ke kácení dřevin

  např.:

  „Kněžná-Rychnov: Odstranění porostů z úpravy toku – 100 ks stromů a 500 m² keřů" v každoročně předkládaném dokumentu „Plán údržby vodních děl a vodních toků"

  „Ohlášení udržovacích prací na korytě toku Jihlavy v úseku ř. km. 162,360 – 165,400. Součástí udržovacích prací bude odstranění dřevin na pozemku koryta vodního toku v k.ú. Dolní Cerekev, Spělov a Batelov, jejichž opadávající části tvoří překážku v korytě vodního toku. Odstraněny budou především suché dřeviny, dřeviny poškozené."

  „budou smýceny stromy přestárlé, suché a kolizní"

  „údržba břehového porostu spočívající v odstranění vývratů a polomů, způsobených povodní 2002 a nevhodných stromů v profilu koryta, které brání odtoku povrchových vod"

2 Novelou vložená věta zní: „Souhlasy a stanoviska vydávané podle tohoto zákona jako podklad pro rozhodnutí podle zvláštního právního předpisu nebo územní souhlas anebo ohlášení stavby jsou závazným stanoviskem podle správního řádu (§ 149 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád) a nejsou samostatným správním rozhodnutím."

- orgány ochrany přírody (obecní úřady) nevykonávají státní správu řádně, tj. nevyžadují doplnění oznámení tak, aby mohly odpovědně vyhodnotit, zda je důvod oznámené kácení pozastavit, omezit nebo zakázat, protože odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění
- v důsledku toho jsou na základě „nevinně vyhlížejících rámcových oznámení" prováděny rozsáhlé zásahy do břehových porostů
- kácení břehových porostů ve větším rozsahu může být též škodlivým zásahem do významných krajinných prvků vodní tok a údolní niva a do krajinného rázu
- orgány ochrany přírody příslušné k posouzení přípustnosti zásahu do VKP a do krajinného rázu (obecní úřad obec s rozšířenou působností) se o zásahu do břehových porostů nedozvědí (správce vodního toku ani obecní úřad „jedničkové obce" zásah nevyhodnotí tak, že jím může být dotčen VKP či krajinný ráz), nebo ho na základě „nevinně vyhlížejícího rámcového oznámení" posoudí jako nerizikový a nevedou správní řízení o souhlasu se zásahem do VKP (§ 4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.) nebo do krajinného rázu (§ 12 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.)
- protože jde o kácení na oznámení, orgán ochrany přírody nemůže ukládat náhradní výsadbu za kácené břehové porosty; pokud se správci vodních toků (víceméně ze svého uvážení) rozhodnou vysazovat břehové porosty, činí tak v některých případech druhově nevhodnými dřevinami

Příklady negativních zásahů do břehových porostů z praxe ČIŽP

Vodní tok Kněžná – rozsáhlé kácení břehových porostů (cca 760 ks stromů břehového porostu v úseku 2 km toku) v zimě 1999/2000 (Povodí Labe, s.p.)

Rozsáhlé kácení břehových porostů vodního toku Kněžná v zimě 1999/2000 (cca 760 ks stromů břehového porostu v úseku 2 km toku) nad rámec oznámení podle § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. a bez souhlasného závazného stanoviska k zásahu do VKP vodní tok a VKP údolní niva podle § 4 odst. 2 téhož zákona. Překročení rámce oznámeného kácení (podle oznámení měly být v rámci probírek smýceny *„stromy přestárlé, suché a kolizní"*, ve skutečnosti pokáceno nejméně 52 ks vitálních stromů, které v lokalitě plnily významnou funkci při zpevnění břehů) a absence náležitostí oznámení vyžadovaných vyhláškou č. 395/1992 Sb. Podání orgánu ochrany přírody příslušnému k vydání závazného stanoviska k zásahu do VKP, tj. RŽP OkÚ Rychnov nad Kněžnou, bylo učiněnou větou *"Kněžná-Rychnov: Odstranění porostů z úpravy toku – 100 ks stromů a 500 m² keřů"* v každoročně předkládaném dokumentu *„Plán údržby vodních děl a vodních toků"*. Tuto rámcovou informaci o zamýšleném zásahu nelze v žádném případě považovat za řádnou žádost o závazné stanovisko k zásahu do VKP.

Údolní niva podél Sánského kanálu – rozsáhlé kácení břehových porostů (170 ks topolů) na jaře 2001 (Povodí Labe, s.p.)

Vykácení 170 ks topolů v údolní nivě podél Sánského kanálu bez realizace náhradních výsadeb, která byla podmínkou souhlasného stanoviska k zásahu do VKP. Náhradní výsadba byla provedena po termínu, až v důsledku sankčního správního řízení vedeného ČIŽP.

Kácení břehových porostů (neoprávněně – tedy jednoznačně mimo rámec oznámení o údržbě toku – celkem 79 ks stromů ve stáří 20 až 60 let) podél Stroupinského a Pekelského potoka pod hradem Žebrák v CHKO Křivoklátsko v únoru 2004 (Lesy ČR s.p.)

Kácení prováděno na základě podání Lesů ČR s.p., v nichž byl zásah specifikován slovy *„žádáme o povolení kácení polomů, vývratů a nevhodných stromů Stroupinského potoka …, nacházejících se v profilu koryta toku"* a *„údržba břehového porostu spočívající v odstranění vývratů a polomů, způsobených povodní 2002 a nevhodných stromů v profilu koryta, které brání odtoku povrchových vod"*.

Zásah byl ČIŽP vyhodnocen jako protiprávní kácení dřevin a závažné poškození významného krajinného prvku údolní nivy Stroupinského potoka. Podle posudku AOPK ČR *„odstraněním stromového a keřového patra došlo k narušení biotopu a zmenšení plochy stanovišť místních populací obojživelníků, drobných savců a některých pěvců, došlo k narušení integrity přírodního biokoridoru"*. Došlo rovněž k porušení ochranného památkového pásma a ke změně krajinného rázu okolí hradu Žebrák, který je národní kulturní památkou.

Kontakt

JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D.

Česká inspekce ŽP, Na Břehu 267/1a, 190 00 Praha 9

tel.: 222 860 336, e-mail: jelinkova@cizp.cz

DOPROVODNÁ ZELEŇ

Pavel Španner
vedoucí provozu Střediska údržby Olomouc

Byl jsem požádán Českou lesnickou společností Dendrologickou Dobřichovice, abych na semináři s názvem **„Péče o liniovou zeleň podél silnic"** seznámil přítomné účastníky s údržbou a péčí o silniční stromoví u Správy silnic Olomouckého kraje.

Úvodem je třeba říci, že správce komunikací považuje silniční zeleň za významnou složku funkčního systému trvalé zeleně krajiny. Silniční zeleň představuje exponovaný typ zeleně, zásadně ovlivňující charakter krajiny, napomáhá utváření vztahu k danému území a samozřejmě vegetační doprovody silnic plní řadu funkcí ve vztahu k životnímu prostředí.

Správa silnic Olomouckého kraje má ve své péči cca 1000 km silnic, podél nichž se v minulosti pěstovaly zcela standardně dřeviny, poskytující konzumní ovoce. Okresní správa silnic Olomouc, jako předchůdce současné organizace měla ve své struktuře i složku ovocnářskou, jako samostatný organizační celek, jehož úlohou byla péče o silniční vegetaci, doprovodnou zeleň a zcela běžně se zabývala údržbou stromů a celkovou péčí o ni, sklizeň ovoce nevyjímaje. Zrušení této samostatné složky je jedním z důvodů zhoršeného stavu údržby silniční doprovodné zeleně, neboť podél komunikací zůstaly porosty, které ztratily svou původní funkci i z důvodu zhoršení hygienické úrovně a jakosti takto pěstovaného ovoce, významnou složku přírodního systému však plní a měl by plnit i nadále. Jsou sice snahy pohlížet na silniční stromy jako prvek přežitý, který je nutno odstranit z blízkosti silnic zejména pak z důvodu bezpečnosti silničního provozu.

Je nutné zcela odpovědně konstatovat, že stav dřevin obecně, tedy nejen ovocných, je v závěrečném stadiu své životnosti, dochází k odumírání i skupin dřevin, dřeviny jsou napadeny dřevokaznými houbami a virovými onemocněními. Zcela běžně se setkáváme s pádem stromů při silných větrech a v současné době řešíme kácení silničního stromoví i skupinově, přičemž na tyto nutné práce vynakládáme značné finanční prostředky. Kácení stromů u naší organizace vždy splňuje podmínky zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, navíc před samotným zahájením prací žádáme Agenturu ochrany přírody a krajiny, středisko Olomouc o odborné posouzení skutečného zdravotního stavu těchto dřevin a zcela odpovědně prohlašuji, že SSOK nemá v úmyslu odstraňovat stromy lemující silnice účelově a vyhledávat zástupné účelové důvody k jejich likvidaci. Nečiní tak a doufám, že z mnoha hledisek ochrany zdravého životního prostředí tak konat nikdy nebude. Máme za to, že odstraňovat od komunikací je nutné stromy rostoucí v místech nebezpečných pro silniční provoz, a není důležité, zda se jedná o stromy jednotlivě rostoucí, nebo aleje, pokud se jedná o poškozené dožívající stromořadí. Důležitou roli v hodnocení nebezpečných míst na komunikací musí sehrávat i Policie české republiky, v Olomouci úzce spolupracujeme s komunikačními pracovníky policie a v některých případech z poslední doby jejich pravomocí využívají i obecní úřady. Jako příklad z měsíce dubna 2009 slouží Město Šternberk, kdy odbor dopravy a silničního hospodářství, který vydal v souladu s § 15 odst. 1 a 2 zákona č.13/1997 Sb., tj.zákona o pozemních komunikacích **n a ř í z e n í** k zajištění zásadního řezu, odstranění suchých větví a kácení suchých stromů kolem silnice III.třídy Šternberk – Domašov u Šternberka. Jako důvod je uváděna možnost pádu větví, ohrožení bezpečnosti silničního provozu a toto nařízení bylo vydáno právě na základě podnětu PČR.

Není pravdou, že by správce komunikace, alespoň v rámci Správy silnic Olomouckého kraje, přistupoval k rozsáhlému kácení dřevin rostoucích mimo les podél komunikací. Problematika dřevin a to přiznáváme, je z hlediska ekonomického obrovskou zátěží a to nejen likvidace nemocných dřevin nebo těch, které je nutné odstranit z pohledu bezpečnosti silničního provozu, ale i uložené náhradní výsadby, kdy OÚ – orgány ochrany přírody zpravidla využijí svého práva a tyto náhradní výsadby uloží vlastníku pozemku, na kterém k těmto zásahům dochází. Kácení dřevin vychází převážně z tlaku, který je vyvíjen na majetkového správce ze strany Obecních úřadů, ty pak zpravidla jednají na základě stížností občanů. V období vegetačního klidu jsou na silničním

stromoví převážně prováděny ozdravné řezy a to pouze v době, kdy nejsou pracovníci pověřeni úkoly souvisejícími se zimní údržbou komunikací. Jak jsem již zmínil, likvidací úseků sadovnictví přišla organizace i o poslední odborníky a tak tyto práce provádějí pracovníci, převážně řidiči, kteří nemají žádnou odbornou kvalifikaci. Proto se i v našich řadách stane, že řez je proveden neodborně, nešetrně, s možností poškození dřevin. Kdo se o záležitosti silniční zeleně zajímá podrobněji ví, že tato problematika se stala i tématy ČIŽP a to zejména po tiskové konferenci ministra ŽP dne 21.3.2007, kdy došlo dokonce k zřízení tísňové linky ČIŽP, která byla aktivována velmi často a tyto aktivace se týkaly rozsáhlých kácení silniční zeleně. Žádný případ se netýkal SSOK.

Problematika doprovodné silniční zeleně se samozřejmě dotýká i údržby silnic a jejich příslušenství. V některých úsecích silnic, zejména nižších kategorií byly v minulosti stromy vysazeny v těsné blízkosti komunikací a některé druhy svým kořenovým systémem prorůstají až do příkopy, která je důležitým příslušenstvím vozovky z pohledu odvodnění. V této souvislosti bych zmínil případ celoplošné opravy úseku Králová – Úsov, kde v roce 2008 byly pokládány asfaltobetonové koberce, jako součást celkové opravy komunikace a jejího příslušenství. Oprava komunikace byla prováděna řádně a s nutnými povoleními.Součástí opravy bylo i hloubení příkop, jako logické zabezpečení kvality opravené vozovky s cílem zajistit řádné odvodnění nového povrchu a byly učiněny dohody s OÚ Medlov, jako orgánem ochrany přírody a krajiny, že stromy jsou přestárlé, zasluhovaly by obnovu po jejich vykácení, přičemž závěr byl z pohledu ceny opravy takový, že příkopa bude obnovena hloubením bez okamžitého zásahu do dřevin. Po vyhloubení příkop provádějící firmou bude úsek opravy vyhodnocen a v případě poškození dřevin bude přistoupeno ke kácení a obnově výsadby. Provádějící firma postupovala v souladu s těmito dohodami, přičemž objektivně došlo k poškození kořenového systému při strojním hloubení. Na základě anonymního podnětu se problematikou tohoto poškození zabývala ČIŽP a s dodavatelem prací bylo zahájeno správní řízení. Žádné dohody nebyly vzaty ze strany ČIŽP v úvahu, závěr správního řízení nám není znám, neboť organizace Správa silnic Olomouckého kraje nebyla účastníkem řízení.

Na rozdíl od uvedeného případu je nám znám výsledek správního řízení vůči Správě silnic Olomouckého kraje, Střediska údržby Olomouc za porušení zákona o ochraně životního prostředí a krajiny, který řešila rovněž ČIŽP Olomouc na základě podnětu občana a to velmi rychle a z pohledu zákona velmi zodpovědně. Správa silnic Olomouckého kraje obdržela stížnost na padající větve ze silničního stromoví na úseku Luběnice – Slatinice, konkrétně se jednalo o přestárlé hrušně, přičemž byla upozorněna na skutečnost, že alej se nachází na silnici, spojující obec Luběnice a Slatinice a je vycházkovou alejí, kde může a padajícími větvemi dojde k újmě na zdraví osob. Ze strany majetkového správce byla tato skutečnost oznámena Obecnímu úřadu Slatinice s tím, že podrobnosti dojednáme po víkendových dnech, tedy ihned v pondělí následujícího kalendářního týdne. Bylo mimo řezy nutné vykácet několik zcela havarijních stromů - hrušní. Při zahájení prací odbornou firmou a vykácení 1 ks hrušně se dostavil na místo jeden z občanů obce a jménem obce Luběnice práce zakázal. Bylo uposlechnuto a přes jednoznačně potvrzené havarijní stavy tohoto stromoví bylo s organizací SSOK zahájeno ČIŽP správní řízení, s následným uložením pokuty 25.000.- Kč a to za skutečnost, že se dopustila formální chyby v tom, že zahájení prací nebylo oznámeno MMO, kde hrušňová alej byla před mnoha lety zaregistrována starostou obce Slatinice jako významný krajinný prvek. Stromy byly vykáceny následně právě z důvodu ohrožení života a zdraví osob, resp. ohrožení bezpečnosti silničního provozu. Současně byl sankciován i majitel firmy, který práce dodavatelským způsobem zahájil, neboť se nepřesvědčil, zda takto alej v seznamu není zavedena. Alej byla obnovena novou výsadbou z dotačního programu obnovy. O tom, že alej byla zaregistrována na podnět obce jako významný krajinný prvek již v té době jiný starosta /dříve předseda/ zapomněl, nebo o tomto faktu ani nevěděl.

V současné době dochází k ukončení životnosti neovocných listnatých dřevin. Jedná se o staré, mohutné stromy, přesto dodávají krajině specifický ráz. Jedná se o javory, jasany, lípy, břízy a jírovce. Stav silničního stromoví samozřejmě zapříčiňuje velké množství faktorů, významně se na stavu stromů podepisuje silniční doprava, poškození kořenové soustavy, přičemž významně se na tomto faktu podepisuje i absence trvalé a pravidelné péče. Péče by vyžadovala vzhledem k vysoké hodnotě i významu alejí pravidelnou kontrolu, ošetřování a desinfekci poranění, instalaci chráničů kmene nebo svodidel u perspektivních stromů na exponovaných místech. Patří sem samozřejmě i likvidace silně poškozených, napadených, nebo nestabilních jedinců. Osobně se domnívám, že stávající situace by vyžadovala provedení individuální inventarizace silničního

stromoví spojenou s výběrem stromů, které je nutné v nejbližší době ze zdravotních i bezpečnostních důvodů vykácet. Obnova alejí by měla následovat uváženě, vyváženě, v úzké spolupráci s odborníky, aby byla jasně stanovena naléhavost a způsob náhradní výsadby - obnovy alejí. Vše o čem jsem v této části hovořil, lze zařadit mezi vysoce odborné činnosti, přičemž znovu podotýkám, že v organizaci není žádný odborník, ani odborný úsek.

Práce na úseku doprovodné zeleně se tak stává reakcí na nutné úkony, vyvolané veřejností, tlakem úřadů v obcích a chybí koncepčnost, trvalá péče. Vše je samozřejmě podmíněno tím, že se na tyto činnosti nedostává finančních prostředků v potřebné míře a vždy se v provozu provádí činnosti, které jsou z pohledu komunikace potřebné, nutné a mají před údržbou zeleně prioritu. V současné době je stav silničního stromoví v převážné míře varující, dlouhodobé nekonání údržby a ošetřování stromů, zejména z uvedeného důvodu, nedostatku finančních prostředků, je varující a organizace v konečném důsledku finanční prostředky bude donucena vynaložit. Tento trend se v poslední době projevuje intenzivně, stejně tak jako zrušení odborných úseků v organizaci, kterými byly sadovnické složky.

Zajímavé z pohledu praxe je i jednání ve vztahu k pojistným událostem, kdy k trvalému poškození stromu dojde při dopravní nehodě. Při nové výsadbě, která je prováděna ihned při likvidaci následků DN je povinností organizace vysadit stejný druh stromoví, i když se nabízí druh vhodnější. Pojistné škody jsou hrazeny z odpovědnostního pojištění vozidel a tak pojištěný vlastník vozidla má zájem na nejnižší ceně uvedení místa nehody do původního stavu. Samozřejmě se nabízí jednání, v praxi však tato skutečnost je téměř neřešitelná. Samotná péče o nový, mladý strom je z hlediska údržby problematickou záležitostí, neboť náklady na údržbu jsou vysoké a malá míra vztahu k životnímu prostředí a přírodě obecně sehrává rovněž významnou roli.

Další samostatnou kapitolu by zasluhoval pohled na škody, které jsou způsobeny krádežemi dřevní hmoty za účelem získání palivového dříví. Úvodem je nutné říci, že pozemky a stromy obecně nelze proti škodám pojistit, takže z uzavřeného pojistného majetku Olomouckého kraje nelze tyto škody u pojišťovny uplatnit. Veškeré náklady spojené s likvidací těchto škod nese organizace z provozních nákladů a tyto situace velmi zatěžují rozpočet. Otřesný případ se stal v roce 2007 v k.ú. Šumvald, kde došlo k vyvrácení 22ks stromů pravděpodobně nakladačem tak, že následně pachatel odřízl koruny a kořenový systém, kmeny byly zcizeny a z místa odvezeny. Policie ČR, které byl tento případ předán s podáním TČ krádeže na neznámého pachatele případ uzavřela, pachatel nebyl zjištěn. Jen na dokreslení je třeba říci, že organizace v tomto případě obdržela anonymní písemní oznámení, ve kterém bylo uvedeno jméno i adresa údajného pachatele. Policie před uzavřením případu potvrdila, že jméno pachatele je správné s tím, že není schopna získat jedinou výpověď do protokolu tak, aby svědeckou výpovědí byl pachatel usvědčen. Mimo protokol mnozí občané obce potvrdili, že pachatelem je osoba, která v anonymním oznámení byla jmenována. Zda Policie ČR pracovala tak, aby případ byl uzavřen usvědčením pachatele, je na úvaze každého z vás. Na likvidaci zbytků po zcizení kmenů, úpravu terénu a novou výsadbu byly vynaloženy prostředky ve výši 120 000,- Kč.

Stálým problémem v terénu je problematika obdělávání pozemků sousedících s komunikací. Vlastníci pozemků zcela nešetrně, bez oznámení a nutných souhlasů a dohod provádí neodborné ořezy větví ze silničního stromoví ze strany od polí a při řešení tuto činnost zdůvodňují nutností bezpečného obdělávání půdy. Je pravdou, že při možnostech kvalitní údržby stromoví, větve v mnoha lokalitách zasahují na pozemky vlastníků půdy, konat tak bez oznámení a dohody s vlastníkem stromů a pozemků, na nichž stromy rostou je z pohledu platné legislativy důkazem naprosté arogance k zákonům.

Případ z poslední doby jen tuto skutečnost potvrzuje. V k.ú. Bohuňovice podél komunikací III. třídy došlo ze strany vlastníka pozemků, pravděpodobně ZD Bohuňovice jak potvrzuje ČIŽP, kam byl podán podnět pro porušení zákona ve věci poškození dřevin, ve smyslu § 7 odst.1 zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, k zásadnímu a jednoznačně negativnímu zásahu do vzhledu, stability a životaschopnosti dřevin. Došlo k poškození cca 220ks ovocných dřevin tím, že téměř na všech stromech byly odstraněny větve vytvářející korunu směrem od hrany travnaté plochy do pole. Jednalo se přitom o větve až do průměru 15cm. Správní řízení bylo zahájeno ve věci uložení pokuty, dosud není pravomocně ukončeno a výsledek je tedy nejasný. Případ se stal v lednu roku 2009. Správa silnic Olomouckého kraje z důvodu jednání ve věcí škody požádala Agenturu ochrany přírody a krajiny, paní RNDr. Vágnerovou o vypracování znaleckého posudku s cílem zjistit skutečnou škodu na stromech tak, aby v této věci mohla dále jednat. Samotná případná pokuta od ČIŽP nemá z hlediska

škody žádný význam z pohledu poškozeného vlastníka. V současné době, tedy v měsíci dubnu 2009 na naši žádost o sdělení informací reagovala ČIŽP podle § 8 odst.2 písm.c) a § 9 odst.1 zákona č.123/1998 Sb., o právu na informace tak, že zpřístupnění požadovaných informací odpírá. Ve zdůvodnění se opírá o dosud neukončené řízení.

Samotnou kapitolou zůstává otázka vlivu zimní údržby komunikací na silniční zeleň. Samostatný problémový okruh jsou dopravně silně zatížené komunikace, zejména RK a silnice I. třídy. Na zeleň jsou zde kladeny vzhledem k vysoké frekvenci pohybu vozidel kladeny vysoké funkční nároky. Totéž lze říci i o požadavcích, které jsou po správci těchto komunikací požadovány ve vztahu k bezpečnosti silničního provozu, snížení rizikových vlivů povětrnostních podmínek a tím vzniklých změn z hlediska sjízdnosti vozovek. Toto vše vytváří pro dřeviny extrémní podmínky, spočívající v nepříznivých stanovištích, zejména tedy vlivem chemické údržby vozovek, vysoké koncentraci výfukových plynů, rozptylu ropných produktů a v neposlední řadě i mechanickém poškození. V těchto lokalitách se musí s ohledem na specifické podmínky věnovat maximální péče druhovému výběru i prostorovému uspořádání porostů silniční zeleně. Úroveň údržby je rovněž odvislá od finančních prostředků, které ŘSD, jako vlastníku, stát přiděluje. Druhová skladba je limitována požadavkem tolerance vůči posypovým solím. Tato skladba je s ohledem na biologickou funkci zúžena na domácí dřeviny vhodné pro konkrétní stanoviště. Těmto požadavkům odpovídají keřoviny, s omezením stromového patra, které se v případě nehody stává pro vozidlo pevnou překážkou se všemi tragickými důsledky v případě střetu na nezbytnou míru. Žádná druhová skladba však nezaručí plný úspěch realizovaných výsadeb a je nezbytné počítat se zvýšeným procentem úhynu. Nezbytná péče je v těchto případech nutná, zejména bezprostředně po výsadbě. Nadějnější se jeví introdukované dřeviny rezistentní vůči účinkům soli. K těmto druhům byl a snad i je nutný souhlas orgánu životního prostředí.

Z hlediska silniční údržby je nevyhovující v mnoha lokalitách i vzdálenost stromů, kdy se setkáváme s intervaly mezi dřevinami, které odpovídají zahuštěným alejím. Samotné sečení travních porostů se stává rizikovým, neboť na stromech se setkáváme s mechanickými poškozeními, způsobenými rotujícími noži při pojíždění a vlastní manipulací ramene sekačky. Hluboké vrypy jsou při zjištění takových poranění ošetřeny balzámem, ne vždy je však kontrola důsledná. V některých případech je však vina i na straně samotné obsluhy, která zcela nedostatečně vykonává povinnosti vyplývající z technologie práce.

Závěrem je nutné konstatovat, že se do popředí zájmu odborné i laické veřejnosti dostává problematika provozní bezpečnosti vzrostlých stromů z důvodu jejich dožívání a různých růstových defektů, které mohou, a v mnoha případech již způsobily zřícení na vozovku. Zřícením stromů na vozovku mohou vzniknout škody na zdraví, majetku, či dokonce způsobit úmrtí účastníkům silničního provozu. Současně je však nutno k problematice silniční vegetace přistupovat citlivě a s rozvahou, způsobem šetrným k přírodě a životnímu prostředí, samozřejmě, že s platnou legislativou v této oblasti. Úkolem Správy silnic Olomouckého kraje, jako majetkového správce je a bude odborně dřeviny posuzovat a vyhodnocovat jejich aktuální stav. Výsledkem průzkumu nesmí být pouze jejich odstraňování a kácení, ale i jejich ošetřování a postupná obnova a obměna na prostorově vhodných plochách, aby byl zachován původní ráz naší české krajiny.

Je na úplný závěr potřebné říci, že v oblasti péče o silniční zeleň je i na straně majetkových správců velký prostor k nápravě, limitujícím faktorem však zůstávají finanční prostředky určené k tomuto účelu v rozpočtové politice organizace.

Fotodokumentace potvrzuje stav stromů nejen v tomto případě, ale vypovídá o stavu stromoví ve vazbě na zmiňovaná témata.

Kontakt
Pavel Španner
vedoucí provozu SÚ Olomouc

Příloha

III/44311 Nové Sady – Véska

III/44434 - Domašov u Šternberka

III/44611 a III/44610 – Hlušovice – Bohuňovice

Stav stromů po ořezu provedeném ZD Bohuňovice

I/46 u obce Týneček - větrolam

III/4496 u obce Králová, 12-2007

III/4496 u obce Králová, 4-2009

III/4496 u obce Králová, 12-2007

III/4496 u obce Králová, 4-2009

II/570 Holice – Nové Sady

III/44611 Bohuňovice - Štarnov

MOŽNOSTI VYUŽITÍ DOTACÍ
na zakládání a údržbu zeleně kolem silnic a vodotečí v Olomouckém kraji

RNDr. Irena Vágnerová
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, středisko Olomouc

V klimatických podmínkách střední Evropy představují porosty dřevin, tedy lesy, klimaxová (cílová) společenstva. To znamená společenstva rostlin a na ně vázaných živočichů, která jsou nejlépe přizpůsobená svému prostředí, jsou nejstabilnější a z hlediska využívání energie nejefektivnější. Historicky byla střední Evropa téměř souvisle pokrytá lesy, plochy bez lesů se vyskytovaly jen v horských oblastech nad jeho horní hranicí, ostrůvkovitě v nížinách na lokalitách trvale zamokřených, rašelinných či jinak pro stromy nevhodných a ve stepních oblastech na jihu a východě. Od samého počátku civilizace vynakládali naši předkové mnoho energie na klučení lesů a jejich přeměnu na zemědělské plochy. Udržení vyklučené půdy bez porostu dřevin vyžaduje další energii, neboť neobdělávané pozemky rychle zarůstají přirozeným náletem dřevin. Řada historických pramenů však dokládá, že vzhled evropské civilizované krajiny je v posledním tisíciletí úzce spjatý také s cíleným zakládáním zeleně, zejména s výsadbou stromů kolem cest a vodních toků. Lidé tak funkčně využívali vliv zeleně na zlepšení mikroklimatu, na zpevnění cest, hrází a břehů vodotečí. Rozptýlená zeleň je již po několik století typickým prvkem rázu krajiny české, moravské a zejména slezské. Bez rozptýlené zeleně by se naše krajina zásadně změnila, zjevně k horšímu. Po plošném odstranění zeleně z krajiny vždy následuje její nákladné navracení zpět, to je ověřená historická zkušenost.

Zakládání a udržování krajinotvorné zeleně je v hlubokém smyslu veřejným zájmem. V posledních 15 letech je zeleň do naší krajiny cíleně navracena také za finanční podpory stáních krajinotvorných programů. Zakládání nebo obnova krajinných prvků přispívají zejména ke zvýšení ekologické stability krajiny. Například v rozsáhlých územích na Hané přežívají nezemědělské druhy rostlin a živočichů do značné míry jen v porostech kolem cest a vodních toků, zatímco zbývající plochy slouží k produkci jednodruhových a jednoletých porostů kulturních plodin. V takové uniformní krajině produkčních lánů není mnoho místa pro nedomestikované živé tvory. Nemusí tomu tak být. Založení biocentra nebo větrolamu znamená pro daný krajinný segment šanci na výrazné zvýšení biodiverzity a ekologické stability, nehledě na estetickou a rekreační funkci, kterou tato zeleň může v budoucnu plnit.

Na obnovu krajinných prvků jsou v resortu MŽP z národních zdrojů uvolňovány prostředky z Programu péče o krajinu (PPK). Z tohoto programu je možné čerpat finanční prostředky neinvestičního charakteru na odborné ošetření památných a významných stromů a památných alejí, popř. dosadby jednotlivých stromů do těchto alejí. Obnovní zásahy bývají prováděny šetrně tak, aby nebyla ohrožena jejich ekologická a stabilizační funkce. Výše přiznaných finančních prostředků může být stanovena do 100 % uznaných nákladů z rozpočtové části příslušné dokumentace a podmínek místně příslušného sběrného místa.

Z tohoto programu je dále možné čerpat prostředky na tvorbu biologických protierozních opatření a realizaci vymezených a schválených prvků územních systémů ekologické stability. Například v Olomouckém kraji bylo od r. 1997 v rámci PPK založeno více než 130 liniových výsadeb včetně alejí kolem cest a desítky kilometrů břehových porostů kolem vodotečí.

Z PPK je dále možné žádat o podporu na výsadby nelesní zeleně včetně ovocných stromů tradičních krajových odrůd a na zakládání liniových výsadeb kolem účelových komunikací. **Opatření se však nevztahuje na náhradní výsadby uložené správním rozhodnutím a na výsadby stromů podél dálnic a silnic I., II. a III. třídy.** Výjimkou jsou případy, kdy stromořadí kolem těchto komunikací je součástí schválených prvků územního systému ekologické stability (ÚSES)

nebo se jedná o památné či významné aleje nebo registrované významné krajinné prvky ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

PPK je široce využíván již více než 10 let, objem státem uvolněných prostředků však bývá zpravidla nižší než objem podaných žádostí. Průměrné realizační náklady na projekt se pohybují řádově v rozmezí 50 000,- až 300 000,- Kč. Výhodou programu je poměrně jednoduchá forma podání žádosti a vysoká operativnost. Žádosti se podávají na krajských střediscích Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) a správách chráněných krajinných oblastí. Příslušní pracovníci AOPK ČR aktivně spolupracují s žadateli na dopracování projektů do finální podoby. Podání žádosti o dotaci, realizace projektu a čerpání prostředků probíhá v rámci jednoho roku.

Mnohem širší možnosti, zejména ve vztahu k silničním stromořadím i břehovým porostům, nabízí do roku 2013 **Operační program životní prostředí EU (OPŽP),** a to jak co do výše alokovaných finančních prostředků, tak širokou nabídkou dotačních titulů a rozsahem způsobilých výdajů. Program je zaměřený na ochranu a zlepšování kvality životního prostředí jako základního principu trvale udržitelného rozvoje, podporuje celou škálu opatření na zlepšení stavu všech složek životního prostředí, mj. i přírody. Z tohoto programu lze v rámci prioritní osy 6. – oblasti podpory 6.3. a 6.5. realizovat výsadby zeleně v rámci schválených komplexních pozemkových úprav, zakládat prvky územního systému ekologické stability, lze zakládat a obnovovat i další krajinné prvky nad rámec ÚSES, například aleje kolem cest, remízy, větrolamy, břehové porosty, obnovovat historické krajinné struktury, včetně polních cest a ošetření stromů ve významných alejích, regenerovat zeleň v urbanizovaném prostředí.

Výše podpory může dosahovat až 90% z celkových způsobilých výdajů na projekt, pro přípravu a realizaci prvků ÚSES dokonce 100 %. Finanční podporu je možné čerpat již v průběhu realizace projektu, lze proplácet faktury dodavatelům. Způsobilé výdaje podrobněji rozvádí **Implementační dokument** jak obecně, tak i podle jednotlivých oblastí podpory. Způsobilým, tedy dotovaným výdajem může být např. *příprava projektu a žádosti o dotaci, nákup pozemku pro zakládání ploch zeleně a realizaci prvků ÚSES, náklady na výsadbu, ochranu a ošetření dřevin, související zemědělské, lesnické, stavební a sadovnické služby zajišťující splnění parametrů dané oblasti podpory.*

Podrobné informace o Operačním programu Životní prostředí je možné vyhledat na internetových adresách www.opzp.cz, www.mzp.cz, www.sfzp.cz, www.dotace.nature.cz, kde jsou ke stažení veškeré závazné dokumenty jako např. Implementační dokument, Směrnice MŽP, Závazné pokyny pro žadatele, Příručka pro žadatele, Hodnotící kritéria apod. Dále je zde zveřejňován harmonogram výzev pro podávání žádostí o dotaci a seznam schválených žádostí.

Za provádění a realizaci celého operačního programu je zodpovědné Ministerstvo životního prostředí jako řídící orgán OPŽP. Státní fond životního prostředí zajišťuje administraci OPŽP, kontrolu, monitoring a vyhodnocení projektů. Specifikem pro prioritní osu 6 je, že příjem žádostí, jejich kontrolu a hodnocení v rámci této prioritní osy, zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Orientační přehled projektů přihlášených do Operačního programu Životní prostředí v Olomouckém kraji v r. 2008 je uveden v tabulce:

obec	***obsah projektu***	***oblast podpory***	***výzva***
Bernartice	Obnova zeleně pro krajinu	6.3,6.5	2
Bernartice, Horní Heřmanice, Fojtova Kraš, Velká Kraš	Obnova krajinných struktur, revitalizace aleje kolem silnice č.457-1.etapa	6.3	6.
Bílá Voda	Revitalizace zeleně v obci	6.5	6.
Bludov	Regenerace zámeckého parku	6.5	6.
Bludov	Protierozní opatření – extenzívní sad	6.3	6.
Brodek u Přerova	Biokoridor BK 21/34	6.3	6.
Bystrovany	Regenerace významných alejí	6.5	2.
Černá Voda	Regenerace zeleně v obci	6.5	6.
Dolany	Regenerace zeleně hřbitova – 1.etapa	6.5	2.
Horní Loděnice	Regenerace zeleně v obci, 2. etapa	6.3	6.
Hlušovice	Regenerace zeleně v obci	6.5	2.

obec	*obsah projektu*	*oblast podpory*	*výzva*
Hranice	Regenerace zeleně na hřbitově	6.5	2.
Hranice	Revitalizace stromořadí v Hranicích	6.5	6.
Hranice	Sanace pozemku p.č. 2854/1 v k.ú. Drahotuše, vegetační úpravy	6.3	6.
Hvozd	Obnova zeleně pro tradiční krajinný ráz	6.5	6.
Jeseník - lázně	Založení lázeňského parku I. a II. etapa	6.5	2.,6.
Kobylá	Regenerace zeleně v obci	6.5	6.
Libina	Regenerace zeleně v obci	6.5	2.
Lužice	Liniová výsadba zeleně	6.3	6.
Mikulovice – Široký Brod	Regenerace hřbitova, regenerace silničního stromořadí	6.5	2.
Moravský Beroun	Regenerace zeleně na hřbitově	6.5	6.
Mostkovice	Regenerace zeleně v obci	6.5	6.
Ohrozim	Regenerace zeleně v obci	6.5	6.
Olomouc	Ošetření dřevin v historických parcích	6.5	6.
Partutovice	Regenerace hřbitova	6.5	6.
Paseka	Regenerace zeleně v obci	6.5	6.
Prostějov	Obnova lipové aleje na městs. hřbitově	6.5	2.
Přerov	Regenerace hřbitova	6.5	6.
Radslavice	Regenerace hřbitova a obecní aleje	6.5	6.
Senice na Hané	Obnova zeleně veřejných prostranství	6.5	6.
Slatinice	Doprovodná zeleň vodního a mokřadního biocentra Slatinice - Trávníky	6.3	6.
Sudkov	Obnova aleje a výsadba zeleně na hřbitově	6.5	6.
Šternberk	Ošetření stromořadí, regenerace hřbitova	6.5	6
Šumperk	Regenerace parku, obnova stromořadí	6.5	2.
Tučín	Lokální biokoridor – 2.etapa	6.3	6.
Újezd u Uničova	Regenerace zeleně v obci	6.5	2., 6.
Velká Kraš	Regenerace zeleně v obci	6.5	2.,6.
Veselíčko	Regenerace zámeckého parku	6.5	6.
Víceměřice	Revitalizace zeleně 3.etapa – klidová zóna (parková plocha)	6.5	6.
Vranovice-Kelčice	Regenerace zeleně v obci	6.3,6.5	2.
Zábřeh - Skalička	Regenerace zámeckého parku	6.5	6.

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že jen tři projekty se týkaly silniční zeleně. Většina dosud schválených projektů se zabývá regenerací veřejné zeleně v zastavěném území. Nejedná se vždy o projekty, které by výrazným způsobem zvýšily kvalitu životního prostředí, často se zabývají nápravou dlouhodobě zanedbávané údržby.

Při posuzování projektů podaných v rámci OPŽP se dostávají do popředí projekty s vyšším bodovým ohodnocením. Mezi takové projekty patří například **realizace prvků územního systému ekologické stability (ÚSES), zakládání biocenter a biokoridorů, dále opatření zvyšující biodiverzitu území, zakládání nebo obnova prvků krajinného rázu v přírodních parcích.** V Olomouckém kraji jsou v současné době vyhlášeny přírodní parky *Březná (okres Šumperk), Kladecko (okres Prostějov), Velký Kosíř (okres Prostějov a Olomouc), Sovinecko (okres Olomouc a Šumperk), Údolí Bystřice a* Terezské údolí v okrese Olomouc. Aleje a porosty dřevin v doprovodu silnic a vodotečí jsou právě typickým prvkem krajinného rázu v těchto přírodních parcích, jejich **ošetření a obnova** jsou vysoce podporovaným záměrem z hlediska OPŽP.

Liniová zeleň kolem vodních toků a zejména kolem cest a silnic se v poslední době stala předmětem široké společenské diskuse. Na jedné straně je vyzdvihována její ekologická, krajinotvorná a estetická funkce a současně je tatáž zeleň klasifikována jako nebezpečná až vražedná, popřípadě příliš nákladná na správnou údržbu.

Je však potřeba vyzdvihnout skutečnost, že s prudkým nárůstem dopravy a koncentrace zplodin v ovzduší vyniká v posledních letech zvláště hygienická funkce zeleně a její přímý vliv na zvýšení kvality životního prostředí. Hustý porost s velkou dřevní hmotou snižuje významným způsobem hluk způsobený automobily, například cca 30 m hustého porostu sníží hluk o 1 dB. **Experimentálně byla také prokázána vysoká účinnost dřevin při filtraci znečištěného vzduchu a zachycení zejména oxidů dusíku, ozonu a těkavých organických látek přímo v listech nebo jehlicích. Na povrchu listů a větví dřevin ulpívá významným způsobem polétavý prach PM 2,5 a 10, který je silným karcinogenem**. Například porosty v Holandsku zachytí ročně 7 200 tun PM 10 za rok. Toto množství představuje 17 % z celkového ročního objemu prachových emisí. Nowak a kol. na základě měření množství zachycených škodlivin jednotkou funkčního povrchu daného druhu dřeviny modelovali záchyt znečištění (O_3, PM 2,5 a 10, NO_2, SO_2, CO_2) městskými stromy v USA. Celkový objem zachycených škodlivin činil za jeden rok 711 000 tun. Technické vyčištění stejného objemu znečištěného vzduchu by znamenalo vynaložení částky 3,8 miliard dolarů. Pro Českou republiku lze předpokládat podobně vysoký záchyt škodlivin dřevinami.

Dřeviny snižují obsah všech výše uvedených škodlivin v ovzduší prokazatelně efektivněji a levněji než jakékoli technické zařízení. Pomáhají tak dosáhnout závazných evropských limitů na množství emisí v ovzduší. Některé země proto cíleně zakládají výsadby zelených stěn podél silnic, neboť v blízkosti zdroje emisí je účinnost jejich zachycení dřevinami nejvyšší.

Doprovodná zeleň kolem komunikací a silnic nemusí mít nutně podobu alejí, její strukturu je vhodné přizpůsobit funkci, která v daném krajinném segmentu převažuje. V sídelních útvarech a jejich blízkosti může být zakládána zeleň například v podobě zelených pásů z keřů a popínavých dřevin k zachycení škodlivin, v nebezpečných úsecích silnic je vhodné zakládat polštáře keřových porostů jako tlumičů nárazu pro automobily opouštějící vozovku. V úsecích silnic s častými návějemi sněhu a námrazky může mít doprovodná zeleň podobu funkčních keřových sněholamů. Parametry takového sněholamu je možné získat na základě výpočtu zohledňujícího prostorové nároky a rychlost větru. Správně navržený pruh zeleně zabrání sedimentaci sněhu na vozovce a dokáže snížit proudění větru až o 50 %.

K založení těchto vegetačních prvků se z OPŽP nabízí využití dotace také na zaměření pozemků a výkup potřebné půdy, která je často uváděna jako hlavní překážka realizace výše uvedených opatření.

Opatření definovaná v jednotlivých oblastech podpory dané prioritní osy programu OPŹP je možné v rámci jednoho projektu sdružovat, např. opatření z oblasti podpory 6.4. – Optimalizace vodního režimu krajiny lze sdružit s výsadbou zeleně z oblasti podpory 6.3. nebo 6.5. V určitých případech je možné sdružovat opatření z různých prioritních os, pokud jsou tyto osy vyhlášeny ve stejné výzvě k podávání žádostí. Například opatření 1.3.2. Eliminace povodňových průtoků systémem přírodě blízkých protipovodňových opatření (obnova říčních ramen) a doprovodné výsadby zeleně z oblasti podpory 6.3. nebo 6.5.

Kontakt

RNDr. Irena Vágnerová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, středisko Olomouc

Tel.: 585 216 761, e-mail: irena.vagnerova@nature.cz

STROM JAKO DOPROVOD POZEMNÍCH KOMUNIKACÍ A JEHO POSTAVENÍ V PRÁVNÍCH PŘEDPISECH

Ing. Daniela Švédová
Ředitelství silnic a dálnic ČR

Stromy kolem silnic, hlavně jejich kácení, jsou v posledních letech tématem medializovaným a Ředitelství silnic a dálnic kritizovaným subjektem, který kácením stromů poškozuje tradiční obraz české krajiny a životní prostředí také. Vzhledem k tomu, že strom provází cesty člověka od nepaměti, je pro pochopení současného stavu nutný alespoň velmi krátký výlet do historie.

Předpisy v minulosti

Zásadní přelom ve vztahu člověk – cesta (stezka) – strom nastal v našich poměrech asi koncem 17. století. Do této doby bylo nutno zeleň kolem cest odstraňovat, aby se udržela průchodnost cest a také aby byla zajištěna bezpečnost cestujících. Lze to dokumentovat různými nařízeními a předpisy, které se jako historické dokumenty zachovaly. Například roku 1361 bylo v Čechách nařízeno všem vrchnostem vyklestit křoviny a stromy po obou stranách zemských stezek na vzdálenost „co by dohodil kamenem obepjatým prsty". Usnesením sněmů v letech 1541, 1557 a 1559 bylo nařízeno vymýtit lesy po obou stranách silnic na vzdálenost jednoho až půldruhého provazce (lesní provazec = 32 m). V 17. století byla vzdálenost vymezena slovy: „jak dalece by ranou z pistole dosáhnouti, aneb vůz ze šesti koňmi volně obrátiti se mohl". Tyto příkazy a nařízení byly namířeny proti pobertům a loupežníkům, kteří okrádali cestující.

Již od dob Karla IV. jsou sice zmínky o ovocných stromech kolem cest, ale toto bylo spíše ojedinělým jevem než pravidlem. Cílená výsadba stromů nastala až v 18. století a souvisela s rozmachem budování silnic v této době. Lze to dokumentovat např. na nařízení panovníka z r. 1740, kde se říká, že užitek ze stromořadí je oprávněna ponechat si vrchnost sousedící se silnicí. Současně však byla povinna dbát o jeho dobrý stav a vzhled, provádět nové výsadby a kácet stromy.

Za vlády Marie Terezie byla přípisem z r. 1752 stanovena povinnost vysazovat stromy u všech nových silnic, a to z důvodů hospodářských (dřevo), estetických, orientačních a bezpečnostních. Na druhou stranu byla stanovena i povinnost stromy kácet. V Tereziánském patentu se např. uvádí: „Jestliže blízko silnice stojící stromy a keře vrhajícím stínem překážejí jejímu vyschnutí, nařizujeme a každému k zachování ukládáme, aby ve vzdálenosti 2 sáhů (3,8 m) od patníků nebo hrany silnice nově se nevsadil žádný strom, veškeré pak nyní v této vzdálenosti stojící stromy, vyjma stromy ovocné, aby byly ihned poraženy a odstraněny".

Sluchu zahradníka velmi dobře zní Výnos Ministerstva veřejných prací z r. 1924, ve kterém se uvádí: „Stromořadí při veřejných silnicích a cestách jest důležitým orientačním prostředkem k označení směru silnic a cest za doby noční, při vánicích sněhových, při záplavách apod. a bezpečnostním opatřením na silnici, které chrání povozy a chodce na vysokých hrázích podél rybníků, potoků, řek a roklí před sjetím, respektive před pádem. Při novostavbách a rekonstrukcích silnic budiž pamatováno na vysázení stromořadí na pozemku silničním buď na banketech (krajnice), je-li silnice širší v koruně než 6 m, neb na pruhu pozemku za příkopem, je-li silnice užší. Bohužel, z této doby (výsadba stromů na krajnicích) pramení dnešní problémy s kácením stromů rostoucích na nich. Tento předpis platil poměrně dlouho a až v ČSN 73 6101 Projektování silnic z roku 1957 v čl. 138 je uvedeno „Stromořadí se zásadně vysazují za příkopem nebo rigolem v nejmenší vzdálenosti 2,5 m od hrany silniční koruny podél silnic, jejichž niveleta vykazuje jen mírné výškové rozdíly oproti terénu". Zároveň lze na znění článku 139 této normy dokumentovat

začátek odlišného přístupu k výsadbě: „Stromořadí má sledovat silniční niveletu, od níž se nemá odchylovat více než o 1,0 m. U silnic vyšších kategorií se však nedoporučuje vysazování pravidelných stromořadí, zvláště ne z ovocných stromů". Norma tak reagovala na názory odborníků, které byly publikovány v odborné literatuře, v různých brožurách, návodech a pokynech a kteří doporučovali výsadbu ovocných stromů jenom u komunikací s nízkou intenzitou silničního provozu a v oblastech, které jsou pro pěstování ovoce vhodné. I u okrasných stromů již v této době prosazovali skupinovou výsadbu, a to i v rovině.

Naproti tomu **zákon č. 135/1961 Sb**., o provozu na pozemních komunikacích (PK) ještě preferuje výsadbu ovocných stromů. Nabádá tak pokračovat v tradici, kdy v 50 letech byli silniční správci významnými dodavateli ovoce do obchodní sítě a utržené peníze pak zpětně vkládali do oprav a údržby. Výsadby zeleně se týká § 14: „Okresní národní výbory dbají, aby na silničních pomocných pozemcích byly vysazovány a pěstovány stromy a keře, zejména ovocné stromy; přitom je třeba dbát, aby nebyla ohrožována bezpečnost silničního provozu nebo neúměrně ztíženo použití těchto pozemků k účelům správy silnic, k umísťování nadzemních a podzemních vedení všeho druhu ani k obhospodařování sousedních zemědělských pozemků." Prováděcí **vyhláška č. 136/1961 Sb.** k tomuto zákonu upřesňuje výsadbu v § 19 takto:

(1) Výsadbu silničního stromoví je nutno provádět podle těchto zásad:

a. stromoví nesmí být vysazováno na silničních krajnicích, nýbrž jedině na silničních pomocných pozemcích,

b. volbu druhů a odrůd je zapotřebí provádět se zřetelem k místním, půdním a klimatickým podmínkám a s ohledem na budoucí vzrůst stromoví,

c. přednostně musí být vysazovány ovocné stromy; okrasné stromy a keře je zapotřebí vysazovat tam, kde nejsou podmínky pro ovocné stromoví a kde to vyžaduje ráz krajiny,

(2) Okresní národní výbory rozhodují podle místních podmínek o postupném odevzdání silničního ovocného stromoví do bezplatného užívání socialistickým zemědělským závodům, které pečují o jeho výsadbu a ošetřování a o sklizeň ovoce.

Na rostoucí automobilový provoz a zvyšující se počet dopravních nehod reagovala **novela zákona o PK č. 27/1984,** kde je již z § 14 vynechána možnost využití silničních pomocných pozemků k umísťování nadzemních a podzemních vedení všeho druhu a v § 20 se objevuje **pevná překážka**:

§ 20 Pevné překážky na dálnicích, silnicích a místních komunikacích

„ Na vozovce a krajnicích dálnic, silnic a místních komunikací nesmí být, s výjimkou dopravních značek a dopravních zařízení, umísťovány předměty tvořící pevnou překážku. Stávající pevné překážky musí být ve lhůtách stanovených prováděcím předpisem odstraněny. V odůvodněných případech povoluje výjimky z tohoto zákazu silniční správní orgán, který může také stanovit odchylné lhůty pro odstranění sloupů nadzemních vedení".

V prováděcí **vyhlášce č. 35/1984** bylo § 21 vyjmenováno, co jsou pevné překážky a stanoveny lhůty k jejich odstranění:

1. Pevné překážky zabudované ve vozovce nebo na krajnici silnic a místních komunikací jsou odrazníky, betonové sloupky, sloupy nadzemního vedení, **stromoví**, poutače všeho druhu a další předměty a zařízení pevně spojené se zemí.

2. Předměty tvořící pevnou překážku umístěné na vozovce a na krajnicích silnic nebo místních komunikací v době před účinností této vyhlášky musí být odstraněny v těchto lhůtách

   a. u silnic I. třídy budovaných jako rychlostní komunikace do 30.6.1986,

   b. u silnic I. a II. třídy do 31.12.1986,

   c. u silnic III. třídy a u místních komunikací I. a II. třídy do 31.12.1990".

Tyto lhůty nebyly dodrženy, což lze dokumentovat na tom, že jenom kolem silnic I. třídy je v celé ČR v dnešní době asi 370 km stromořadí rostoucích na krajnici. Byly odstraňovány hlavně stromy

rostoucí ve vozovce, ostatní kácení se řídilo spíše potřebami údržby, nebo stavem stromů. Některé kácení bylo vyvoláno také rekonstrukcemi, případně byly vykáceny úseky se zvýšeným počtem dopravních nehod. V zásadě lze říct, že kácení stromů nebylo nikdy populární a obvykle byly stromy na krajnici káceny v případech, kdy k zákonnému důvodu, tj. povinnosti odstranit strom jako pevnou překážku přibyl ještě důvod další. Stromy na krajnici byly káceny po celou dobu od roku 1984. Pouze rozsáhlá medializace tohoto kácení vyvolala dojem, že se děje něco zcela neobvyklého.

Povinnost odstranit strom jako pevnou překážku se dostala do rozporu s Vyhláškou Ministerstva kultury ČSR č. 142/1980 Sb., kterou se stanoví povinnosti o ochraně stromů rostoucích mimo les a o postupu při výjimečném povolování jejich kácení. Spor se vyhrotil po nabití účinnosti zákona č. 114/1992 Sb, o ochraně přírody a krajiny. Ministerstvo dopravy ČR se snažilo tuto situaci řešit a po dlouhých jednáních byla 23.10.1995 podepsána meziresortní dohoda o postupu při kácení dřevin, kterou podepsali tehdejší náměstci Ministerstva životního prostředí, Ministerstva dopravy ČR a Ministerstva vnitra, z které lze vybrat: „**U dřevin, které jsou pevnou překážkou** ve smyslu § 20 odst. 1 silničního zákona, tj. na vozovce a v krajnicích komunikací, bude postupováno takto: správce komunikace, který je povinen odstranit překážku ve smyslu § 20 odst. 1 silničního zákona, oznámí záměr kácení dřeviny orgánu ochrany přírody. Pokud tento rozhodne zamítavě, pak je příslušný silniční správní orgán rozhodnutím orgánu ochrany přírody vázán a vydá následně příslušné rozhodnutí o výjimce (§ 20 odst. 1 silničního zákona). U těchto dřevin však, zejména na základě zdůvodněného stanoviska příslušného dopravního inspektorátu Policie ČR doporučujícího kácení, **orgán ochrany přírody dá ke kácení dřevin ve vozovce souhlas v zásadě vždy, a ke kácení dřevin v krajnicích dá obvykle souhlas, kromě výjimečných a odůvodněných případů** (jde-li např. o hodnotné dřeviny při komunikacích s malým provozem a podprůměrnou nehodovostí)".

Meziresortní dohoda byla vydána jako: Sdělení č. 17 odboru legislativního MŽP ČR o uzavření dohody mezi MŽP ČR, MD a MV ČR o postupu při aplikaci ustanovení § 8 odst. 2 zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve vztahu k ustanovení § 14 a § 20 zákona č. 135/1961 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů. Sdělení bylo publikováno ve Věstníku MŽP ČR, částka 4, 1995. Přestože se MŽP k této dohodě nehlásí, uvádí ji mezi platnými právními předpisy (Věstník MŽP ČR, částka 1, 2009).

Současná legislativa

V platném znění **zákona č. 13/1997 Sb**., o pozemních komunikacích se silniční vegetace týká § 15 a 29. Výsadby jsou samozřejmou součástí všech nových staveb a podrobněji je řeší vyhláška č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích a další resortní předpisy.

§ 15 zákona o PK - Silniční vegetace

(1) Silniční vegetace na silničních pomocných pozemcích a na jiných vhodných pozemcích tvořících součást dálnice, silnice nebo místní komunikace nesmí ohrožovat bezpečnost užití pozemní komunikace nebo neúměrně ztěžovat použití těchto pozemků k účelům údržby těchto komunikací nebo neúměrně ztěžovat obhospodařování sousedních pozemků.

Kácení zeleně se týká § 15 odstavec 2

(2) Na návrh příslušného orgánu Policie České republiky nebo po projednání s ním nebo na návrh silničního správního úřadu nebo po projednání s ním je **vlastník dálnice, silnice a místní komunikace oprávněn** v souladu se zvláštními předpisy*) **kácet dřeviny na silničních pozemcích.**

*) § 8 odst. 2 a 4 a násl. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Pevné překážky se týká § 29

(1) Na vozovkách, dopravních ostrůvcích a krajnicích dálnice, silnice a místní komunikace mohou být umístěny pouze dopravní značky a zařízení kromě zábradlí, zrcadel a hlásek; ostatní předměty tvoří pevnou překážku.

(5) Tvoří-li pevnou překážku strom, postupuje se podle ustanovení § 15

Podle § 29 je tedy vlastník dálnice, silnice a místní komunikace povinen odstranit strom rostoucí na krajnici.

Pro úplnost je nutno říct, co je to **silniční pozemek**. Toto je upraveno v § 11 zákona o PK:

(1) Silničním pozemkem se rozumí pozemky, na nichž je umístěno těleso dálnice, silnice a místní komunikace a silniční pomocný pozemek.

(2) Těleso dálnice nebo těleso silnice a místní komunikace mimo území zastavěné nebo zastavitelné je ohraničeno spodním okrajem a vnějšími okraji stavby pozemní komunikace, kterými jsou vnější okraje zaoblených hran zářezů či zaoblených pat náspů, vnější hrany silničních nebo záchytných příkopů nebo rigolů nebo vnější hrany pat opěrných zdí, tarasů, koruny obkladních nebo zárubních zdí nebo zářezů nad těmito zdmi.

(3) Těleso průjezdního úseku silnice je ohraničeno šířkou vozovky s krajnicemi mezi zvýšenými obrubami chodníků, zelených pásů nebo obdobných ploch. Na náměstích a podobných prostranstvích je šířkou průjezdního úseku šířka pruhu odlišeného od okolního povrchu druhem nebo materiálem vozovky nebo plochými rigoly, a není-li ani jich, šířka pruhu odpovídající šířce vozovky s krajnicemi navazujících úseků silnice. V ostatních případech je průjezdní úsek dálnice nebo průjezdní usek silnice ohraničen jako v odstavci 2.

(4) Šířka průjezdního úseku dálnice nebo průjezdního úseku silnice celništěm na hraničním přechodu odpovídá šířce vozovky s krajnicemi navazujících úseků dálnice nebo silnice.

(5) Silniční pomocný pozemek je pruh pozemku přilehlého po obou stranách k tělesu dálnice, silnice nebo místní komunikace mimo souvisle zastavěné území obcí, který slouží účelům ochrany a údržby dálnice, silnice nebo místní komunikace, pokud tyto pozemky jsou ve vlastnictví vlastníka dálnice, silnice nebo místní komunikace.

Přestože jsou pozemky pro stavbu silnic v mnoha případech nevypořádány, má podle zákona o PK vlastník dálnice, silnice a místní komunikace (dále jen silnice) právo pokácet dřeviny rostoucí na silničních pozemcích na kterých je umístěno těleso silnice. Toto naráží na vyhlášku č. 395/1992 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. Podle § 8 této vyhlášky je, k žádosti nebo oznámení o kácení dřevin, nutno doložit vlastnický nebo nájemní vztah žadatele k pozemkům na kterém dřeviny rostou.

Na jedné straně má vlastník silnice, v případech které jsou v souladu se zněním zákona o PK, právo kácet dřeviny (v případě stromu rostoucího na krajnici dokonce povinnost) na základě oznámení podaného 15 dní předem příslušnému orgánu ochrany přírody a krajiny. Jedná se o kácení podle § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., tj. o kácení **při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů**. Na druhé straně je snaha ze strany ochrany přírody tomu všemi prostředky zabránit. Opakovaně je vyvolávána aféra kolem kácení stromů, a to i v případech, kdy se kácí stromy, které jsou ve špatném zdravotním stavu a jejich pádem, nebo pádem částí stromů, by mohlo dojít ke škodám na majetku, poškození zdraví nebo ohrožení života. Přitom vlastník silnice má trestně právní odpovědnost za následky způsobené pádem stromů nebo jeho částí. Jedná se o odpovědnost fyzické, nikoliv právnické osoby.

Absurdnost této situace lze dokumentovat i na tom, že po mediálním tlaku bylo v únoru 2007 zakázáno kácení veškeré silniční zeleně. Byl to jednak hazard se životy občanů, jednak zákaz nezbavoval správce trestně právní odpovědnosti. Na nátlak silničních správců byl v červnu 2008 tento zákaz odvolán s tím, že se má postupovat podle platných zákonů.

Další, doslova štvavou kampaň, rozpoutalo tiskové prohlášení ČIŽP z poloviny února 2009 o tom, že má být pokáceno nejméně 9000 ks stromů s tím, že se jedná o masivní kácení zdravých stromů. K tomu je potřeba uvést následující:

- průzkum se týkal období vegetačního klidu 2008/2009, takže v době tiskového prohlášení již byla většina stromů pokácena,
- aby bylo možno konstatovat, že se jedná o masivní kácení, musely by být k dispozici počty kácených stromů z předchozích let. Tato čísla k dispozici nejsou. Na silnicích I. třídy, které jsou ve správě ŘSD ČR, bylo v v období vegetačního klidu 2008/2009 pokáceno 1933 ks stromů. V předchozích třech obdobích vegetačního klidu bylo káceno vždy nad 2000 ks stromů, takže se v žádném případě nejedná o nic mimořádného. Stromy stárnou a každoročně

se musí nějaké množství pokácet. Jiná alternativa ke kácení není. Stromy v blízkosti silnice nelze nechat dožít a rozpadnout se na místě. Kácí se proto průběžně a ne jenom od roku 2006, jak uvádí ČIŽP,

- zavádějící je i informace, že se ČIŽP zaměří na případy, kdy jsou pro kácení uváděny bezpečnostní důvody, tedy že stromy jsou zdravé, ale mohou při vyšší rychlosti ohrozit automobilisty. Bezpečnostní důvody pro kácení byly uváděny v případech, kdy byla provozní bezpečnost stromů nevyhovující (suché stromy, špatný zdravotní stav, rizikové větvení apod.). Z podkladů, které ČIŽP dostala od našich jednotlivých správ, to ve většině případů bylo zřejmé. Z průzkumu z dubna 2009 vyplynulo, že celkového počtu 1933 ks pokácených stromů jenom u 17 ks byl jediným důvodem ke kácení jejich umístění, v ostatních případech se jednalo o špatný zdravotní stav, případně byly uváděny oba dva důvody.

Jedním z důsledku této kampaně bylo, že se odložilo kácení aleje pyramidálních topolů v havarijním stavu mezi Terezínem a Litoměřicemi (posudek znalce) a zbytků aleje třešní také v havarijním stavu mezi Valašským Meziříčím a Rožnovem pod Radhoštěm. Tento dopad se rozhodně nedá hodnotit kladně.

Pro zabránění kácení dřevin Ministerstvo životního prostředí vypracovalo **Metodickou instrukci** k aplikaci § 8 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. v souvislosti s kácením dřevin při výkonu oprávnění dle zákona o PK. Pokud se využijí všechny možnosti, které zákon č. 114/1992 Sb. poskytuje a které jsou v Metodické instrukci uvedeny, lze zamezit kácení ve většině případů. V instrukci je zcela opominuta bezpečnost silničního provozu, která je ohrožena nebezpečím pádu stromu nebo jeho částí.

Ministerstvo životního prostředí také vypracovalo novelu zákona č. 114/1992, kde se mění odst. (1) a odst. (2) § 8, který se týká kácení.

Odstavec (1) – k původnímu znění:

„Ke kácení dřevin je nezbytné povolení orgánu ochrany přírody, není-li dále stanoveno jinak. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin".

je připojena další věta:

„Povolení ke kácení dřevin na silničních pozemcích může orgán ochrany přírody vydat jen po dohodě se silničním správním úřadem a povolení ke kácení dřevin u železničních drah může orgán ochrany přírody vydat jen po dohodě s drážním správním úřadem".

Odstavec (2) - z původního znění

„Povolení není třeba ke kácení dřevin z důvodů pěstebních, to je za účelem obnovy porostu nebo při provádění výchovné probírky porostů, a z důvodů zdravotních nebo ***při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů****. Kácení z těchto důvodů musí být oznámeno písemně 15 dnů předem orgánu ochrany přírody, který je může pozastavit, omezit nebo zakázat, pokud odporuje požadavkům na ochranu dřevin nebo rozsahu zvláštního oprávnění"*

je vynechána část

„při výkonu oprávnění podle zvláštních předpisů"

a tato část je nahrazena:

„při údržbě břehových porostů prováděné při správě vodních toků, k odstraňování dřevin v ochranném pásmu zařízení elektrizační a plynárenské soustavy prováděném při provozování těchto soustav"

Důsledky:

Nerovnost subjektů před zákonem

- oproti všem ostatním subjektům bude muset **pouze v resortu dopravy** existovat dohoda mezi orgánem ochrany přírody a krajiny a silničním nebo drážním správním úřadem, přičemž veškeré ostatní náležitosti žádosti povolení ke kácení zůstávají jako u jiných subjektů,

- **není umožněno kácení dřevin pro účely běžné údržby pozemních komunikací a drah** na oznámení. Toto je umožněno pouze některým vyjmenovaným subjektům.

Veškeré kácení bude muset probíhat ve správním řízení, tj. bude muset být podána žádost o povolení ke kácení, a to i v případech, kdy se kácí **nálety. Zajištění základní podmínky pro funkci pozemní komunikace nebo dráhy, tj. zajištění průjezdního profilu bude komplikované.**

Vyřídit povolení ke kácení bude administrativně velmi náročné a zdlouhavé. Protože povolení ke kácení dřevin na silničních pozemcích bude moci příslušný orgán ochrany přírody vydat jen po dohodě se silničním správním úřadem, může se proces povolování stát administrativně neprůchodným. Zákon nespecifikuje co má dohoda obsahovat, jaký bude mechanizmus uzavírání dohody ani kdo návrh dohody podává. Vzhledem k tomu, že např. pro dálnice je silniční správní úřad Ministerstvo dopravy ČR, těžko si lze představit v praxi jak obec uzavírá dohodu s ministerstvem o kácení dřevin.

Základní systémová chyba zákona č. 114/1992 Sb. je to, že se ke všem stromům staví, jako by všechny byly nezbytné a významné. Již při současné úpravě právnická osoba nemůže bez povolení nebo oznámení vykácet ani jediný strom nebo keř a v případě náletů je jejich kácení administrativně neúměrně komplikované. Po přijetí novely se situace ještě zhorší. Ztíží se, nebo i znemožní běžná údržba pozemní komunikace. Jedná se o odstraňování náletů v rozhledových polích, zastiňující dopravní značení, v těsné blízkosti mostních objektů, tunelů, opěrných zdi, bezpečnostních zařízení, příkopů a rigolů, nad podzemním vedením inženýrských sítí - odvodnění, drenáže, kanalizace, kabely a o odstraňování těch náletů, které vyrostly blíže než povoluje ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic. Tím může dojít ke zhoršení rozhledových poměrů, pádů stromů či větví na vozovku, vzniku nových pevných překážek na kterých bude docházet k usmrcení či poškození zdraví uživatelů komunikace a jejich majetku (ohrožení bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích), k poškození konstrukčních prvků a zhoršení stavebně technického stavu pozemní komunikace, podmáčení apod.

Důležitým předpisem, který v současné době limituje výsadbu zeleně, je **ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic.** Norma platí pro projektování silnic, dálnic a veřejně přístupných účelových komunikací ve volné krajině, a to pro přeložky a rekonstrukce spojené s přestavbou zemního tělesa. Neplatí pro polní cesty. Tato norma platí i pro nové výsadby na stávajících komunikacích. Vegetační úpravy jsou uvedeny v článku **13.7.** a text je upraven podle poslední platné změny. Uvedeny jsou pouze články týkající se vzdálenosti nebo omezení výsadby dřevin.

13.7 Vegetační úpravy

13.7.1 Vegetační úpravy, jejich situování, volba vhodných druhů z hlediska potřeby, funkce, klimatických podmínek apod. se navrhnou podle zvláštních předpisů (Technické podmínky 99 – Vysazování a ošetřování silniční vegetace a Technické kvalitativní podmínky staveb pozemních komunikací, kapitola 13 – Vegetační úpravy). Vegetační úpravy se provádějí zejména k optickému vedení řidičů, ke snižování únavy řidičů, potřebné ochraně proti jejich oslnění, k ochraně silnice a dálnice proti účinkům větru a sněhu, k zabránění větrné a vodní eroze svahů a jinak nezpevněných ploch zemního tělesa, k zlepšení biologických a hygienických poměrů v okolí silnice nebo dálnice, ke snížení negativních projevů silničního provozu (hluku, exhalací, prachu apod.), k nenásilnému začlenění silnice nebo dálnice do krajiny, naznačení směrového vedení trasy apod.

13.7.3 Výsadba stromů a keřů vyžaduje dodržení těchto zásad:

a. v místech, kde vymezení rozhledových polí a volných výšek dopravního prostoru nestanovuje větší odstup větví keřů a stromů od hrany koruny silnice nebo dálnice, musí být dodrženy tyto minimální příčné vzdálenosti:

   aa. větví keřů od hrany koruny silnice nebo dálnice:

   u dvoupruhových silnic s celkovou šířkou koruny:

   - menší nebo rovnou 10 m 1,0 m
   - větší než 10 a menší nebo rovnou 15 m 1,5 m
   - větší než 15 m 2,0 m

u čtyř a vícepruhové silnice nebo dálnice s celkovou šířkou koruny:

- menší nebo rovnou 25 m 2,5 m
- větší než 25 m 3,0 m

je-li za hranou koruny příkop nebo rigol, mohou být větve vzrostlé keřové výsadby nejblíže 1,0 m od jeho vnější hrany;

ab) kmenů stromů ve vzdálenostech podle 13.1.2.2.11 f) v případě, není-li navrženo na krajnici svodidlo nebo není-li provedena neprůjezdná keřová výsadba podle 13.7.5. Větve stromů nesmí zasahovat blíže ke koruně silnice nebo dálnice než větve keřů podle odstavce aa);

b. větve keřů a stromů musí být vzdáleny nejméně 1,0 m od všech součástí mostních objektů, tunelů, opěrných zdí, bezpečnostních zařízení apod.; tento odstup musí být rovněž dodržen na zářezových svazích od vnější temenní hrany zárubních zdí;

c. keře a stromy se nesmí vysazovat nad podzemními zařízeními v tělese silnice nebo dálnice, tj. zejména nad drenážemi, odvodňovacím potrubím, kabely apod., s ohledem na jejich prohlídky, obnovu a údržbu; při výsadbě musí být dodržena ochranná pásma sítí technické infrastruktury podle zvláštního předpisu (zákon č. 458/2000 Sb. v platném znění);

d. **výsadba nových a obnova stávajících souvislých stromořadí se nedovoluje:**

- u dálnic, rychlostních silnic a ostatních silnic I. třídy a dopravně významných silnic II. třídy;
- u ostatních silnic II. třídy a dopravně významných silnic III. třídy ve vzdálenosti menší než stanovuje odstavec 13.1.2.2.12;

e. keřovitý porost a stromy nesmí snižovat viditelnost svislých dopravních značek, signalizačních zařízení apod.

13.7.5 Účelně situovaná výsadba vhodných druhů keřů, popř. stávající keřovitý porost může posílit nebo i převzít úlohu záchytných bezpečnostních zařízení. Její funkce spočívá v pružném zadržení nezvládnutých vozidel neprůjezdným pásem nebo skupinou keřů v prostoru:

a. dostatečně širokého středního nebo postranního dělicího pásu mimo rozhledová pole před vjetím do protisměru nebo sousedního jízdního pásu nebo před čelním nárazem do pevné překážky (mostní podpěry, stožáru apod.);

b. za hranou koruny silnice nebo dálnice před sjetím s násypových svahů, vyžadujících osazení svodidla před čelním nárazem do pevné překážky včetně kmenů silných stromů (viz 13.1.2.2.11).

13.7.6 Při vysazování stromů je třeba dát přednost cílené výsadbě, plnící specifickou funkci, jako např. snížení oslňování slunečními paprsky, ochrany proti závějím apod.

Ovocné stromy se nevysazují podél všech dálnic, rychlostních silnic, ostatních silnic I. třídy a dopravně významných silnic II. třídy. Podél ostatních silnic je třeba výsadbu provádět s ohledem na půdní a klimatické poměry, vliv exhalací a jiných škodlivých vlivů a na zajištění řádného obhospodařování. Jinak se vždy volí výsadba stromů funkčně účelových a okrasných.

Ve znění ČSN 73 6101, které platilo do října 2004, byla stanovena vzdálenost kmene stromu od hrany koruny silnice na 4,5 m. **Podle současného platného znění musí být vzdálenost kmene stromu nových výsadeb od okraje zpevnění taková, aby strom netvořil pevnou překážku a nemuselo se instalovat svodidlo.** Vzdálenost pevné překážky bez osazení svodidla je daná grafem na obr. č. 18 v čl. 13.1.2.2.12 normy.

Vzdálenost pevné překážky

U dálnic a rychlostních silnic se uvažuje rozhodující vzdálenost z_{2max}. U silnic je rozhodující vzdálenost z_{1max} a je jí možné redukovat až na 50 % při nízké intenzitě provozu.

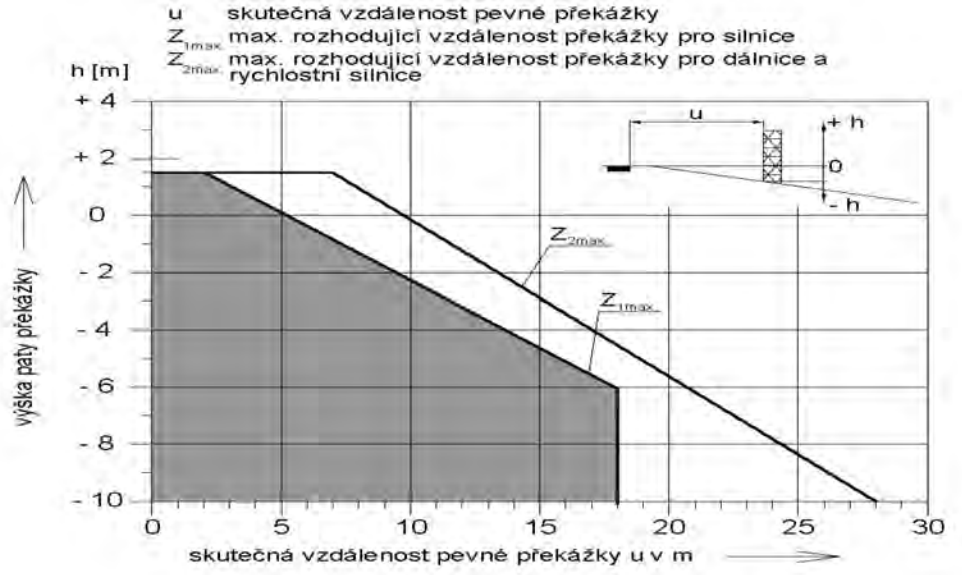

Z grafu vyplývá, že vzdálenosti jsou určeny jinak pro silnice a jinak pro dálnice a rychlostní silnice. Např. vzdálenost kmene stromu od okraje zpevnění je v rovině pro dálnice 10 m, pro silnice 5 m, přičemž pro silnice lze při nízké intenzitě provozu tuto vzdálenost redukovat až na 50 %.

Statistika nehod

Důvodem snahy sázet stromy ve větší vzdálenosti než dříve je zvyšující se intenzita dopravy a hrozivé statistiky dopravních nehod. Strom bývá příčinou dopravní nehody spíše výjimečně (pád stromu, větví apod.). Je však velmi často příčinou, proč dopravní nehody končí smrtí nebo vážnými zraněními. Jako příklad je dále uvedena statistika dopravních nehod za rok 2008. V této statistice jsou uvedeny všechny nehody, které skončily srážkou se stromem, i když příčina dopravní nehody není strom (vysoká rychlost, riskantní předjíždění, smyk, nevhodný úhybný manévr, usnuti, atd.). Výchozím podkladem je topografická sestava nehod na dálnicích a silnicích I. třídy ČR v roce 2008 poskytnutá Policií ČR. Vyplývá z ní, že podíl počtu nehod, které končí nárazem do stromů není velký, ale počet mrtvých a zraněných je při srážce se stromem neúměrně vysoký.

Tab. 1: Nehody na dálnicích v roce 2008 celkem (kromě úseků hl. m. Prahy) a nehody se srážkou s pevnou překážkou - stromem

Rok 2008		Celkem	Strom	Podíl strom v %
Celkem	nehod	4 484	27	**0,60**
Nehody s úmrtím	nehod	27	1	3,70
Nehody s těžce zraněnými	nehod	57	2	3,51
Nehody s lehce zraněnými	nehod	363	8	2,20
Osobní nehody	nehod	447	11	2,46
Nehody s hmotnou škodou	nehod	4 037	16	0,40
Usmrceno	osob	29	1	**3,45**
Zraněno těžce	osob	85	2	**2,35**
Zraněno lehce	osob	562	13	2,31
Hmotná škoda	tis.Kč	494 460	4 770	0,96

Z celkového počtu dopravních nehod tvořilo náraz do stromu 0,6 %, podíl usmrcených byl 3,45 % a podíl těžce zraněných osob byl 2,35 %.

Tab. 2: Nehody na silnicích I. třídy v roce 2008 (kromě úseků na území hl. m. Prahy, Plzně, Brna a Ostravy) a nehody se srážkou s pevnou překážkou - stromem

Rok 2008		Celkem	Strom	Podíl strom v %
Celkem	nehod	28 796	708	**2,46**
Nehody s úmrtím	nehod	328	38	11,59
Nehody s těžce zraněnými	nehod	769	49	6,37
Nehody s lehce zraněnými	nehod	4 213	272	6,46
Osobní nehody	nehod	5 310	359	6,76
Nehody s hmotnou škodou	nehod	23 486	349	1,49
Usmrceno	osob	368	42	**11,41**
Zraněno těžce	osob	1 005	74	**7,36**
Zraněno lehce	osob	6 266	377	6,02
Hmotná škoda	tis.Kč	1 927 927	85 555	4,44

Z celkového počtu dopravních nehod tvořilo náraz do stromu 2,46 %, podíl usmrcených byl 11,41 % a podíl těžce zraněných osob byl 7,36 %.

Tab. 3: Nehody na silnicích II. třídy v roce 2008 (kromě úseků na území hl. m. Prahy, Plzně, Brna a Ostravy) a nehody se srážkou s pevnou překážkou - stromem

Rok 2008		Celkem	Strom	Podíl strom v %
Celkem	nehod	24 473	1380	**5,64**
Nehody s úmrtím	nehod	238	52	21,85
Nehody s těžce zraněnými	nehod	823	118	14,34
Nehody s lehce zraněnými	nehod	4 344	528	12,15
Osobní nehody	nehod	5 405	698	12,91
Nehody s hmotnou škodou	nehod	19 068	682	3,58
Usmrceno	osob	259	60	**23,17**
Zraněno těžce	osob	977	154	**15,76**
Zraněno lehce	osob	6 198	739	11,92
Hmotná škoda	tis.Kč	1 311 019	111 776	8,53

Z celkového počtu dopravních nehod tvořilo náraz do stromu 5,64 %, podíl usmrcených byl 23,17 % a podíl těžce zraněných osob byl 15,76 %.

Tab. 4: Shrnutí předchozích tabulek

Rok 2008		Dálnice	Silnice I. třídy	Silnice II. třídy	Celkem	Podíl strom v %
Počet nehod celkem	nehod	4 484	28 796	24 473	57 753	**3,66**
Srážka se stromem	nehod	27	708	1 380	2 115	
Nehody s úmrtím	nehod	27	328	238	593	15,35
Nehody s úmrtím - strom	nehod	1	38	52	91	
Nehody s těžce zraněnými	nehod	57	769	823	1 649	10,25
Nehody s těžce zraněnými - strom	nehod	2	49	118	169	
Nehody s lehce zraněnými	nehod	363	4 213	4 344	8 920	9,06
Nehody s lehce zraněnými - strom	nehod	8	272	528	808	
Osobní nehody	nehod	447	5 310	5 405	11 162	9,57
Osobní nehody - strom	nehod	11	359	698	1 068	
Nehody s hmotnou škodou	nehod	4 037	23 486	19 068	46 591	2,25
Nehody s hmotnou škodou - strom	nehod	16	349	682	1 047	

Tab. 4: Shrnutí předchozích tabulek - pokračování.

Rok 2008		Dálnice	Silnice I. třídy	Silnice II. třídy	Celkem	Podíl strom v %
Usmrceno	osob	29	368	259	656	**15,70**
Usmrceno - strom	osob	1	42	60	103	
Zraněno těžce	osob	85	1 005	977	2 067	**11,13**
Zraněno těžce - strom	osob	2	74	154	230	
Zraněno lehce	osob	562	6 266	6 198	13 026	8,67
Zraněno lehce - strom	osob	13	377	739	1 129	
Hmotná škoda	tis.Kč	494 460	1 927 927	1 311 019	3 733 406	5,41
Hmotná škoda - strom	tis.Kč	4 770	85 555	111 776	202 101	

Z celkového počtu dopravních nehod tvořilo náraz do stromu 3,66 %, podíl usmrcených byl 15,70 % a podíl těžce zraněných osob byl 11,13 %

Závěr

Na znění předpisů uvedených v tomto příspěvku lze dokumentovat změny v přístupu ve vztahu silnice – strom. Dá se říct, že historie svým způsobem pomyslně opsala kruh. Strom se v průběhu času dostal z pozice prvku nežádoucího přes prvek požadovaný opět do role prvku téměř nežádaného a pokud ano, tak pouze za dodržení určitých principů. Důvodem byla a je bezpečnost provozu, i když bezpečnost před několika staletími představovala něco zcela jiného než je bezpečnost dnes. Důležité je také uvědomit si, že silnice byla vždy to hlavní, strom její doprovod. Pokud se pořadí obrátí a strom bude to hlavní, tak je to cesta do slepé uličky. Nadřadit význam stromu nad význam a potřeby komunikace nelze obecně, ale pouze na určitých vytypovaných místech a po analýze situace. Přitom je nutno přihlížet, zda se jedná o aleje (stromy) rostoucí na krajnici, či na silničním pozemku za příkopem nebo rigolem. Vyhodnocení krajinářského významu a provozní bezpečnosti stromů (aleje) musí být přitom samozřejmostí.

Aleje rostoucí na krajnici

Tyto aleje tvoří ve smyslu zákona o PK pevnou překážku, kterou je silniční správce **povinen odstranit**. Aby pevnou překážku netvořily, muselo by se instalovat svodidlo. Toto má však deformační zónu 1,10 m a jeho instalací by se vozovka příliš zúžila. Instalace svodidla bez deformační zóny z hlediska bezpečnosti řeší velmi málo. Navíc svodidlo po nárazu odhodí vozidlo i do protisměru a zvýší se riziko střetu s dalším vozidlem. V mnoha případech jsou tyto silnice tak úzké, že se tam nevejdou dva kamiony vedle sebe a pro vyhnutí musí hledat mezeru mezi stromy. Toto je velmi nebezpečné hlavně v noci a kamiony naráží do větví stromů. Snížení rychlosti přichází v úvahu pouze na silnicích nižších kategorií, na silnicích I. třídy s mezinárodním dálkovým provozem by toto opatření bylo velmi problematické a spíše by vedlo ke zvýšení počtu dopravních nehod (instalací dopravních značek by vznikly další pevné překážky, jenom minimum řidičů by dodržovalo rychlost).

Pokud byly v minulosti dodržovány platné předpisy určující vzdálenost kmene stromu od komunikace, tak je stromům rostoucím na krajnici minimálně 50 let. Vzhledem k velmi nepříznivým životním podmínkám nelze předpokládat jejich dlouhověkost. Aleje těchto stromů bývají hezké jenom z dálky. Při bližším pohledu se zjistí, že stromy mají dutiny, jsou napadeny hnilobou, na kmeni nebo v dutinách jsou plodnice hub, koruny jsou proschlé, s rizikovým větvením apod. Pokud mluvíme o zdravém stromu na krajnici silnice I. třídy s velkou intenzitou dopravy a mezinárodním kamionovým provozem, tak se pohybujeme spíš v oblasti sci-fi než v realitě. I když se zakáže jejich kácení, tak to problém alejí do budoucna neřeší. Během několika málo desetiletí dožijí.

Aleje rostoucí za příkopem

Odstranění těchto alejí není dáno zákonem, a to ani v případech, kdy rostou blíže než stanovuje norma v současném platném znění. Pokud se kácejí stromy v těchto alejích, tak je to obvykle v případech, kdy je snížena jejich provozní bezpečnost. Problém je, že po jejich dožití nelze provést novou výsadbu, protože jenom zřídkakdy je k dispozici dostatečně široký pozemek pro výsadbu stromu ve vzdálenosti odpovídající dnešním předpisům. Aleje kolem silnic tak budou postupně mizet, aniž by byly nahrazeny novými.

Shrnutí základních faktů

Ředitelství silnic a dálnic ČR spravuje dálnice a silnice I. třídy, na ostatní silnice (II. a III. třída, místní komunikace, atd.) nemá vliv. Může vynakládat finanční prostředky pouze v souladu se zákonem o PK, jeho prováděcí vyhláškou a zřizovací listinou. Nemá oprávnění např. vykupovat pruhy pozemků podél stávajících komunikací tak, aby bylo možno nasázet strom ve vzdálenosti odpovídající současným předpisům. Nové výsadby stromů bude provádět v souladu s platnou ČSN 73 6101. Mimo vzdálenosti stromu od okraje zpevnění je nutno připomenout, že norma nedovoluje výsadbu **souvislých** stromořadí u novostaveb dálnic a silnic I. třídy. Do budoucna je potřeba orientovat se víc na nepravidelné (volné) aleje působící spíše jako rozptýlená zeleň.

Vzhledem k výše uvedeným faktům je zřejmé, že aleje kolem silnic I. třídy budou postupně mizet. Změna by mohla nastat pouze při změně legislativy.

Je mylné se domnívat, že zákaz kácení vyřeší problém. Je to řešení krátkodobé a alibistické, neřeší vývoj ani perspektivu do budoucna. Strom je živý organizmus a pokud roste u komunikace, musí být jednoznačně dána přednost bezpečnosti před záchranou stromu za každou cenu. Strom, který ohrožuje svým pádem nebo pádem větví bezpečnost, musí být pokácen, i kdyby se jednalo i významný krajinný prvek, sídlil v něm chráněný živočich nebo hnízdili ptáci.

Mají-li být zachovány aleje v krajině, musí být zpracována koncepce, jak problém řešit. Nelze předpokládat, že vše vyřeší správci komunikací – nemají k tomu ani oprávnění, ani finanční prostředky. Pokud by se měl problém začít řešit seriozně, je zřejmé že je nutná spolupráce Ministerstva životního prostředí, Ministerstva dopravy, Ministerstva zemědělství, Pozemkového fondu, krajů a obcí. Rovněž je potřeba hledat cesty, jak vysazovat stromy podél polních cest, na mezích apod. a nahradit tak zeleň, která zmizela z krajiny v v druhé polovině minulého století při kolektivizaci zemědělství, slučování pozemků a neuvážených melioracích.

V Praze dne 5. 5.2009

Literatura

Ing. Pavel Bulíř, CSc., Vegetační doprovody silnic, 1988

Kontakt
Ing. Daniela Švédová
Ředitelství silnic a dálnic ČR
Čerčanská 2023/12, 140 00 Praha 4
tel.: 241 084 439, e-mail. daniela.svedova@rsd.cz

Příloha

Alej starých stromů rostoucích na krajnici vypadá pěkně. Při bližším pohledu je většina stromů poškozená.

Kmen stromu s hnilobou

Kmen poškozený koly automobilů

Proschlá koruna stromu

Plodnice hub u paty kmene

Nálet dubu v otvoru vegetační tvárnice pod mostem

Nálety na schodech mostu

Nálety podél odvodňovacího příkopu před propustkem

Mladé nálety. Za několik let poškodí konstrukci odvodňovacího příkopu.

Vzrostlé stromy z náletů podél odvodňovacího příkopu

Odstraněné nálety podél příkopu.

Zcela zarostlý příkop

Vyvrácený strom v odvodňovacím příkopu vytvořil jezírko a brání odtoku vody

Zarostlý odvodňovací příkop

Nálety nad vyústěním kanalizace

Budoucí pevná překážka

LINIOVÁ ZELEŇ V KRAJINĚ PODÉL VODOTEČÍ VE SPRÁVĚ ZVHS OPM, PRACOVIŠTĚ PROSTĚJOV

Zdenek Šťastný
Referent ZVHS OpM, pracoviště Prostějov

ZVHS OpM, pracoviště Prostějov má ve správě celkem 361 km vodních toků, z toho je upravených 241 km, neupravených 120 km a to na okresech Prostějov, Olomouc, Přerov, Kroměříž a Vyškov.

Obnovy břehových porostů zejména topolových monokultur provádíme od roku 1991. Výhradně se provádí mýcení přestárlých topolových monokultur z kříženců topolů kanadských ve stáří porostů 50 – 80 let.

Od roku 1991 do 1999 dle dochovaných spisů bylo v tomto období pokáceno cca 1500 ks kříženců topolů kanadských. Náhradní výsadby byly následně prováděny podle zjednodušených dokumentací zpracovaných ZVHS OpM - pracoviště Prostějov, dříve Státní meliorační správou a to zhotovitelem, který těžbu BP prováděl s podmínkou tříleté pěstební péče o vysazený břehový porost.

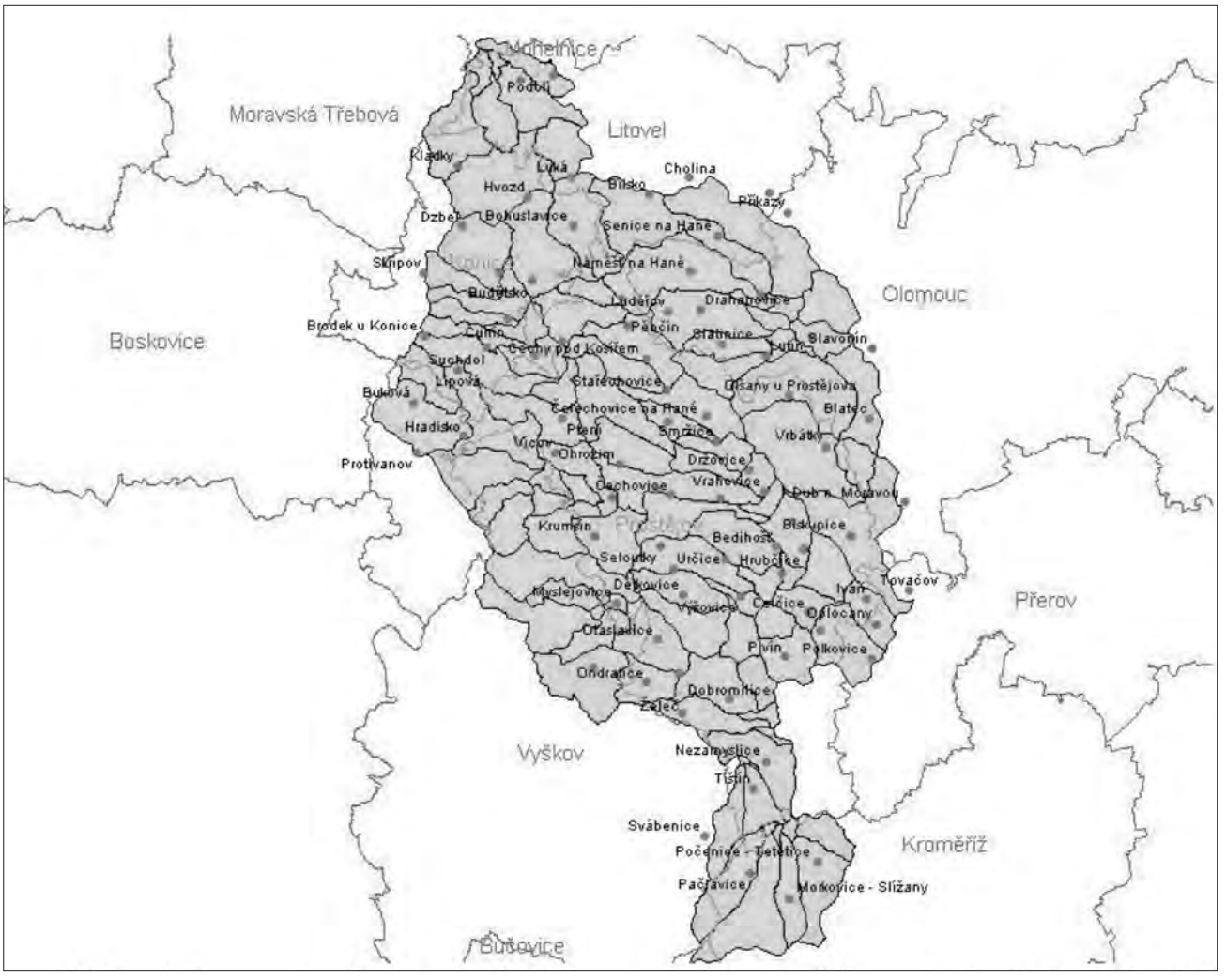

Přehled akcí v letech 1991 – 1999

1991	Mlýnský náhon	k.ú. Čelechovice	325 ks
	MO Stařechovice	k.ú. Stařechovice	555 ks
	Stříbrný potok	k.ú. Stařechovice	250 ks
1992	Srbecký potok, Pavlůvka	k.ú. Srbce, Vrchoslavice	1 000,0 m
	MO pivín	k.ú. Pivín	500,0 m
1993	Žlebůvka	k.ú. Němčice nad Hanou	70 ks
1996	Trávnička	k.ú. Skalka	800,0 m
	Určický potok	k.ú. Určice	200,0 m
	Malá Romža	k.ú. Výšovice	400,0 m
	VN Dědkovice horní	k.ú. Dědkovice	40 ks
	MO Výšovice	k.ú. Výšovice	13 ks
	Seloutský potok	k.ú. Seloutky	75 ks
1998	Kelčický potok	k.ú. Vranovice	28 ks
1999	Vřesůvka	k.ú. Čehovice	70 ks

Od roku 2001 byly finanční prostředky na obnovy břehových porostů čerpány z prostředků AOPK, z programu Péče o krajinu na základě zpracovaných projektových dokumentací výsadeb ZVHS OpM Brno a pracovištěm Prostějov.

Přehled akcí v letech 2001 – 2009

2001	Přemyslovický potok	k.ú. Přemyslovice	160 ks
		ČHP 4-12-01-008	ř.km 0,000 –1,000
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Viklička	k.ú. Ivaň na Hané	60 ks
		ČHP 4-12-01-073	ř.km 4,821 –5,421
		AOPK – 43 870,- Kč – vysazeno 80 ks stromů a 110 ks keřů	
2002	Kelčický potok	k.ú. Kelčice	118 ks
		ČHP 4-12-01-070/3	ř.km 1,720–2,200
		AOPK – 46 000,- Kč – vysazeno 84 ks stromů a 123 ks keřů	
	Viklička	k.ú. Ivaň na Hané	68 ks
		ČHP 4-12-01-073	ř.km 5,910 –6,560
		AOPK –56 955,- Kč – vysazeno 106 ks stromů a 100 ks keřů	
	Mořický potok	k.ú. Mořice	140 ks
		ČHP 4-12-02-042	ř.km 1,540 –2,140
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Vřesůvka	k.ú. Čehovice	16 ks
		ČHP 4-12-01-069	ř.km 0,900 –1,288
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
		Kácení v zastavěném území obce Čehovice	
2003	Určický potok	k.ú. Výšovice	
	+	ČHP 4-12-01-066	ř.km 0,000–0,213
	Vřesůvka	k.ú. Výšovice	113 ks
		ČHP 4-12-01-067	ř.km 4,200 –4,658
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Mořický potok	k.ú. Mořice	114 ks
		ČHP 4-12-02-042	ř.km 0,620 –1,548
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	

2004	Blata	k.ú. Hněvotín	107 ks
		ČHP 4-12-01-016	ř.km 26,320–26,900
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Kelčický potok	k.ú. Vranovice	25 ks
		ČHP 4-12-01-070/3	ř.km 2,950–3,100
	+	*Poškození porostu po větrné bouři – havarijní stav*	
	Trávnička	k.ú. Skalka	10 ks
		ČHP 4-12-01-062	ř.km 1,615 –1,665
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
		Kácení v zastavěném území obce Čehovice	
	Viklička	k.ú. Ivaň na Hané	52 ks
		ČHP 4-12-01-073	ř.km 5,421 –5,910
		AOPK –29 530,- Kč – vysazeno 47 ks stromů a 50 ks keřů	
	Mořický potok	k.ú. Mořice	114 ks
		ČHP 4-12-02-042	ř.km 0,620 –1,548
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
2005	Stouska	k.ú. Ústín	100 ks
		ČHP 4-12-01-013	ř.km 0,000–0,850
		AOPK –36 149,- Kč – vysazeno 100 ks stromů a 160 ks keřů	
	Hněvotínský potok	k.ú. Hněvotín	60 ks
		ČHP 4-12-01-011	ř.km 0,950–1,330
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
		Kácení v zastavěném území obce Hněvotín	
	Vřesůvka	k.ú. Hrubčice	50 ks
		ČHP 4-12-01-069	ř.km 0,400 –0,700
		Výsadba v rámci JPÚ-PÚ Prostějov	
	Romza	k.ú. Blatec	15 ks
		ČHP 4-12-01-021	ř.km 2,950 –3,200
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
		Kácení v zastavěném území obce Blatec	
2006	Určický potok	k.ú. Určice, Výšovice	417 ks
		ČHP 4-12-01-066	ř.km 0,220–5,578
		AOPK –56 498,- Kč – vysazeno 208 ks stromů a 70 ks keřů	
2007	Blata	k.ú. Olšany u Prostějova, Hněvotín	398 ks
		ČHP 4-12-01-016	ř.km 23,760–26,170
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Zlatá stružka	k.ú. Rataje u Olomouce	235 ks
		ČHP 4-12-01-015	ř.km 2,390–3,690
		AOPK –43 542,- Kč – vysazeno 161 ks stromů a 69 ks keřů	
2007	Stouska +přítok PB	k.ú. Ústín	72 ks
		ČHP 4-12-01-013	ř.km 0,000–0,850
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
	Zlatá stružka	k.ú. Rataje u Olomouce, Luběnice	197 ks
		ČHP 4-12-01-015	ř.km 1,840–3,690
		Bez náhradní výsady – dostatečný podrost náletových dřevin	
		AOPK- podání žádosti pro rok 2009	

K výsadbám byly navrženy výhradně autochtonní druhy dřevin. Druhová skladba byla odvozena z potenciálu daného území a odpovídá skupině typů geobiocénů 1 BC 3 – 4.

K výsadbě byly navrženy zejména tyto následující druhy dřevin:

český název (zkratka)	**latinský název**
stromy:	
Dub letní	*Quercus robur*
Jasan ztepilý	*Fraxinus excelsior*
Jilm habrolistý	*Ulmus minor*
Lípa srdčitá	*Tilia cordata*
Střemcha hroznovitá	*Prunus padus*
Topol černý	*Populus nigra*
Habr obecný	*Carpinus betulus*
Střemcha hroznovitá	*Prunus padus*
Vrba bílá	*Salix alba*
Vrba křehká	*Salix fragilis*
Olše lepkavá	*Alnus glutinosa*
keře:	
Kalina obecná	*Viburnum opulus*
Svída krvavá	*Cornus sanquinea*
Líska obecná	*Corylus avellana*
Javor babyka	*Acer campestre*
Brslen evropský	*Euonymus europaea*
Hloh obecný	*Crataegus monogyna*
Řešetlák počistivý	*Rhamnus catharicus*
Trnka obecná	*Prunus spinosa*
Vrba jíva	*Salix caprea*
Vrba trojmužná	*Salix triandra*

Závěrem tohoto příspěvku lze konstatovat, že provedené obnovy břehových porostů byly přínosem pro naši zemědělsky intenzivně využívanou krajinu. Provedené následné náhradní výsadby financované AOPK Olomouc z programu Péče o krajinu byly uplatňovány převážně na lokalitách, kde se v podrostu topolů nenacházelo žádné přirozené zmlazení náletových dřevin stromů a keřů, vyjma křovin bezu černého. V lokalitách, kde v linii topolové monokultury rostlo vtroušeně alespoň minimální množství semenných stromů, zejména olše lepkavé a jasanu ztepilého, se po těžbě v následujících letech objevilo spontánní zmlazení ze semen těchto stromů. Vzhledem k druhovému zastoupení dřevin v nových výsadbách a díky jejich rozmanitosti s podílem plodonosných dřevin začínají vznikat malé biokoridory, které nejen že mění estetický ráz krajiny, ale slouží i pro rozvoj fauny a to za minimální finanční náklady.

I přes nepochopení některých rádoby ochránců přírody, kteří se kvůli kácení stromů anonymně obracejí rok co rok na ČIŽP Olomouc, bych chtěl tímto poděkovat za výbornou spolupráci Magistrátu města Olomouce, odboru ŽP, ing. Čížkové.

Kontakt
Zdenek Šťastný
Referent ZVHS OpM, pracoviště Prostějov
Zemědělská vodohospodářská správa
Oblast povodí Moravy a Dyje, pracoviště Prostějov
Olivetského 20, 796 01 Prostějov